

Epitome
hist.
eccles.

Auctor Jordanus Nicolai
Kadensis

[Edenius, J. N.]

DOMINI MILLE CCCCXXI
EPITOME
HISTORIÆ
ECCLESIASTICÆ
NOVI TESTAMENTI,

ANTE ALIQUOT ANNOS

Ab eximio qvodam in patriâ Theologo

*Jam in cœlis beato,
cum curâ adornata:*

Et,

In usum juventutis Academiz, nunc pri-
mùm publicata.

Hiob. IIx: 8. 10.

*Nam interroga, qvæsō, generationem prio-
rem, C*onstitue* scrutinium patrum eo-
rum: Nonne bi docebunt te? dicent ti-
bi, C*on* ē corde suo proferent sermones?*

A B O E,

Excudit JOHANNES WINTER/ Typogra-
phus Regius in M. Ducat. Finland.
Anno MDCXXI.

LECTORI CANCIDI
Prosperitatem à DOMINO JESU!

Abandonat tempora nostra compendiorum copia, in historicis maxime. plures quippe habemus abbreviatores historicorum, quam indoneos historiarum scriptores. Horum tamen locorum ratio, juventutis sacro addicte studio desiderium, ac commissi muneris instituta, postulabant, hic & nunc aliquid publice committere luci, circa historiam Ecclesiae Christianae. Animus itaque fuit, summarium, aliquod Historiae Sacrae Novi. test. emittere verum, prater id quod primū dixi, etiam aliud diffusi laboris opus, & condensatarum occupationum moles, cogebat consilium mutare. Hanc proinde methodicam & accuratam, B. cuiusdam Doctoris & Professoris, epitomen, sine omni mutatione edendam, Typographo tradidi: Est enim illa antea in multorum manibus, & longè pluribus merito placuit. Haec quoque misione tedium & via calami abesse possunt, quæ vix in describendo prævenire poterant: nam & illis non plane caruit, tersum alias exemplar meum, ante XX circiter annos scriptum; indeq; nata difficultas, non omnino nulla, emendandi varia ex scriptis prolixioribus. Aliquid addendo vel omissendo, diligentie tanti viri nolui quidquam deimberere; neq; quædam immutando, inane interpolatoris aucupari nomine. In prælectionibus Academicis, reddentur singula B.C.D. pleniora cum continuazione ad nostra usq; tempora. Vale in Domino!

JOH, GEZELIUS J. F.
S. Th. D. & Prof,

I. N. 3.

EPITOME

'HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ NOVI TESTAMENTI.

 Icut Veteris , ita etiam Novi Test. historia, in certas periodos dividi potest, juxta præcipuas vices, qvas subiit Ecclesia : I. Sub principibus & magistratu, Christianam fidem nondum amplexo ; II. sub magistratu Christiano usqve ad ortos insignes istos Ecclesiæ hostes, *Muhammedem* in oriente ; in occidente verò *Pontifices Romanos*, imperium sibi in universam Ecclesiam impudenter vendicantes ; III. Sub eorumdem tyrannide ; IV. Post institutam reformationem. Nos tamen hic illam, juxta ipsa à nato *Christo secula*, in centurias digeremus, qvarum singulæ præcipuas res certis capitibus complectentur.

SECULUM PRIMUM.

Hoc capita seu sectiones quatuor complectitur.

I. DE STATU JUDÆORUM. Erat autem, tempore nati Christi, facies Judaismi valde deformis, sive species 1. Ecclesiam, in quam invaserat perversa legis explicatio, &, sub obtentu Pharisaicarum traditionum, fœda quædam hypocrisis: ut satis clare docet Christus, Mat. v. vi. xv. xxiii. Accessit etiam altera ex dissidio sectarum, Pharisaorum, Saducæorum, Essorum, Herodianorum, Samaritanorum, Gaulonitarum, calamitas. Sive 2. Scholam, quæ quidem virōs habuit satis celebres, Hillelem & Schammai, præterea in sacris literis memoratos, Simeonem, Luc. ii. 25. & Gamaliel Pauli præceptorem, Act. v. 34. xxii. 3. Illi tamen, unā cum reliquis, partim doctrinæ Christianæ erant infensi, partim abolendo communi errori minus pares. Sive 3. Rempublicam; Reliquiae enim Asmonæorum, postquam rempubl. aliquandiu turbaverant, ab Herode sublatæ sunt, Joseph. l. XIV. ant. c. 28. Hinc à Romanis Synedrio potestas variè diminuta & tandem adempta, Jo- an. xix. 30. Ipsa deniq; Urbs Hierosolyma, anno 70. post natum Christum, capta est.

est à Tito, & simul cum templo genteq;
ipsa, funditus excisa, *Jos. l. vii. de bell.
Jud. c. 18.*

II. DE CHRISTIANISMO, cuius
consideranda est,

1. *P R E P A R A T I O* facta per Ioannem
Baptistam Christi præcursum, qui non
tantum populum ad pœnitentiam sedulò
hortatus est, *Luc. iii, 3. Et seqq.* Sed & no-
vum baptismi ritum, divino mandato, ad-
hibuit, *Joan. i. 33.* Christum baptizatum di-
gito multitudini monstravit, *ibid. vers. 29. 36.*
Tandem ob justam censuram ab Hero-
de capite plexus est, *Mar. vi. 28. Jos. l.
XVIII. ant. c. 7.*

2. *F U N D A T I O* facta per CHRISTUM,
qui ex Mariâ Virgine natus Bethlehemi,
octavo die circumcisus, & quadragesimo,
in templo Hierosolymitano exhibitus Deo,
in Ægyptum deductus est; inde redux,
Nazarethæ vixit obsequens parentibus.
Duodecimo ætatis anno illustre specimen
Hierosolymis edidit, *Luc. ii, 46.* anno æ-
tatis trigesimo baptizatus est, *Luc. iii, 23.*
Inde in deserto tentatus, ministerium pu-
blicum orsus est, & discipulos vocavit, *Jo-*

an. 1. 37. & seqq. qui cum eo intersunt nuptiis Cananæis, *Joan.* II. 2. Post Capernaum secedit, ubi non diu moratus, ad pascha celebrandum pergit Hierosolymam, *ibid.* v. 12. 13. & hoc quidem ministerii Christi Pascha primum est. Secundum innuitur *Joan.* V. 1. Εκατ' εξοχὴν festum dicitur, ad quod menses quatuor erant, cum Christus per Samariam iret, *ibid.* IV. 3. 4. 35. Post quod Joannes Baptista decollatus videtur. Tertium est illud *Joan.* VI. 4. Quartum de- niq; quo Christus est crucifixus & resurrexit, *Joan.* XIII. 1. & seqq. Unde patet, illum aliquantum ultrà tres integros annos in terris ministerium obiisse. Post resurrectionem, cùm discipulis suis per quadra- ginta dies variis vicibus apparuisset, in cœ- lum ascendit, *A&T.* I, 3. & decimo inde die Spiritum Sanctum in discipulos miraculo-sè effudit. ibid. II, 1. & seqq.

3. PROPAGATIO, facta potissimum per Apostolos aliosq; Christi discipulos. Hi etiam ante mortem Christi emitti, in Judæâ solum prædicarunt, *Luc.* IX, I. X, I. *Matt.* X, 5. Post ascensionem vero ejus, ad o-mnes gentes ire jussi sunt, illisq; Verbum &

& Sacramenta offerre, Matth. XXIX, 19.
Marc. XVI, 15. qvod mandatum fecuti, in
 universum orbem se diffuderunt, gentes-
 que varias verbo, scriptis, miraculis de-
 niq; converterunt, Marc. XVI. 20. omnes
 tandem, excepto Joanne, qui ad finem
 hujus seculi vixit, crudeli morte sublati,
 successores reliquerunt viros apostolicos.
Petrus Hebreis imprimis prædicavit, Gal.
 II, 7. 8. Unde in Judæâ plerumq; versatus
 est, ibid. I. 18. II, 1 14. & Babylone primam
 epistolam scripsit, I. Pet. V. 13. Romam
 tandem venisse, ibique cruci affixum esse,
 plerique veterum putant, ubi tamen ne-
 que apostoli munus passum est illum age-
 re Episcopum, neque tempus mortis ejus,
 sub Nerone, admittit traditionem de 25.
 annis, quibus eum Romæ Episcopatum
 tenuisse contendunt Pontificii. Andreas
apud Scythas & Aethiopes prædicavit, &
 tandem crucifixus est. Jacobus Major in
 Judæâ docuit, gladio tandem ab Herode
 necatus, Aet. XII, 2. Joannes in Asia docu-
 it. Romæ in fervens oleum conjectus,
 cum inde evasisset incolumis, in Pathmum
 relegatus est. Redux Ephesi vixit, & mor-

uus est. Bartholomeus Indis & Armeniis
prædicavit. Thomas Medis, Persis atque
Indis, apud quos lanceâ occisus est. Mat-
theus apud Parthos docuit, in Æthiopiâ
verò martyr factus est. Paulus primo post
ascensionem Christi anno, ut plerique pu-
tant, Apostolus factus, à Hierosolymis ex-
orsus, usq[ue] ad Illyricum, Italiam & Hi-
spaniam, prædicavit; Romæ tandem, sub
Nerone martyrio coronatus est. Plura vi-
de apud Doroth. Tyri Episc. Viventibus ad-
huc Apostolis, omnes Nov. Test. libri prodie-
runt, cum qui autores habent Apostolos,
tum ab apostolicis viris, ut Evangelium Mar-
ci & Lucæ, Acta Apostolorum &c. con-
scripti.

Ad hoc etiam seculum spectant alii
Doctores, qvorum scripta jam circumfe-
runtur. Ut Hermes, cuius mentio fit *Rono.*
xvi. 14. (Hunc qvidam fratrem Pij. I. Epi-
scopi Romani fuisse volunt, qui circa an-
num Chr. 143. sedere cœpit; sed illud ra-
tio temporis non admittit) Librum Pasto-
ris scripsit, qui tamen apocryphis est ha-
bitus: *Eus. l. III. b. Eccl. c. 3. Prochorus*, cu-
jus nominis unus est ex septem diaconis

Act. vi. 5. Qvia ei tribuitur liber, est auctoris recentioris, mentionem enim facit *eposis tead*. Alias narrationem continet actorum sancti Joannis, quae tamen errorum non est immunis. *Linus* post martyrium Petri & Pauli, primus Romanorum Episcopus, cuius meminit Paulus 2. Tim. IV, 21. Ita *Eus. l. iii. b. eccl. c. 2.* Ei tribuuntur libri de passione Petri & Pauli; quos tamen omnes agnoscunt esse conflictos & fabulis refertos. *Dionysius Areopagita*, cuius mentio fit *Act. XVII. 34.* Atheniensium primum Episcopum fuisse ait *Eus. l. iii. b. eccl. c. 4* Alij tamen Parisiorum Episcopum eum faciunt, qui caput resectum per duo passuum millia tulerit, *Niceph. l. ii. Hist. c. 20.* Varia ipsi tribuuntur scripta, praesertim libri de Cœlesti hierarchiâ, de Ecclesiasticâ hierarchiâ, de Mysticâ Theologîâ, de divinis nominibus, ut & epistolæ variæ. Verum eos non esse veri istius Dionysii, patet i. Ex ratione styli, qui tumidus est & intricatus, adeoque istis temporibus minimè conveniens. 2. Qvia veteres hæc scripta ei non tribuunt, cum illius mentionem faciunt. 3. In scriptis illis

mentio fit rerum, vero Dionysio longè recentiorum. 4. Multa quoque habentur Areopagitæ indigna. Clemens Romanus, cuius mentio fit *Phil. IV. 3.* Ei tribuuntur libri x. recognitionum. Itinerarii Petri lib. octo, & totidem libri constitutionum, & aliquot epistolæ, quarum una ad Corinthios genuina esse videtur, in Angliâ nuper edita. Cætera scripta haud dubiè sunt supposititia.

Ad ecclesiæ propagationem quoque pertinent *Concilia*, quorum, hoc seculo, duo præsettis Hierosolymis habita sunt: acta eorundem continentur *Act. I. & XV.*

III. DE GENTILISMO. Hic statim à nativitate Christi magnam sensit ruinam. Oracula enim partim Christo testimonium perhibere coacta sunt, partim obmutescere, *Eus. prep. Evang. l. IV. Cyrill. cont. Iul. l. VI. Aug. de c. d. l. XIX, c. 23.* Quidam Romanorum procerum conversi sunt, ut Centurio, *Act. X. Sergius, ibid. c. XIII.* Alii tamen Christianis variè insultarunt. Eos denique imperatores, *Nero & Domitianus*, crudelissime sunt persecuti, *Eus. l. II; b. e. c. 25.*

IV. DE ECCLESIA FALSA, quam hoc

hoc seculo non Judæi modo constituerunt & gentiles, sed & potissimum pseudochristiani, quales Simon Magus, *Act. VIII. 9.* *10.* qui Irenæo pater omnium hereticorum dicitur, *vid. Eus. l. II. b. Eccl. c. 13.* Pseudoapostoli, qui legis observationem ad salutem necessariam docuerunt, sic gratiæ Dei suam laudem detrahentes. Hos damnavit concilium Hierosolymitanum, *Act. XV.* ut & Paulus, *Gel. II. & III. Alexander, Hymenaeus & Philetus*, qui articulum de resurrectione impugnarunt, *1. Tim. I. 20.* *2. Tim. II. 17, 18.* *Diotrephes*, Antichristi prodromus *3. Job. v. 9.* *Nicolaite*, *Eus. H. Eccl. l. III. 23.* *Apoc. II. 6. 14.* His impura vita & propriarum uxorum prostitutio tribuitur. *Nazareni* fidem in Christum profitentes, simul tamen omnia veteris legis observantes. *Eppiph. de Naz.. Menandriani à Menandro Simonis Magi discipuli orti*, *Iren. l. I. c. 21.* *Eus. l. III. b. Eccl. c. 23.* *Cerinthus*, qui articulum de justificatione & divinitate Christi impugnavit, *Iren. l. I. c. 25.* *Eus. l. III. b. c. 25.* *Ehion*, *Eus. ibid. c. 21.* præsertim divinam Christi naturam oppugnavit, eum nudum hominem esse blasphemè docens.

vid.

vid. Epiph. hær. 30. Hos Apostoli ipsi, tum superlites, prædicatione & scriptis refutarunt.

SECULUM SECUNDUM.

I. DE CHRISTIANISMO. huc pertinet

1. *Ējus PROPAGATIO;* docet quidem Paulus suā ætate Evangelium omni creaturæ sub cælo prædicatum fuisse, *Col. 1:23.* *Non tamen* omnes ubique homines ei assensum præbuere, sed factum id est temporibus & seculis sequentibus. Hoc autem seculo Christianam fidem *in Germaniâ* suscepitam fuisse testantur, *Irenæus l. 1. c. 3.* Tertull. adversus Judæos. Eminere quoque cuperunt præ reliquis, Episcopi præcipuarum urbium, *Romæ, Alexandriæ, Antiochiae & Hierosolymæ:* quorum deinceps autoritas varias passa est vicies, ut in sequentibus docebitur. *Miracula quoque plurima* hoc seculo fuisse edita, testantur Justinus atque Irenæus.

2. *DOCTORES PRÆCIPUI:* Ignatius Antiochenæ Ecclesiæ post Evodium Episcopus, qui A. C. 110. sub Trajano, bestiarum dentibus Romæ disceptus est: (constat ex Irenæo & Eusebio, eum aliquot scripsisse epistole)

pistolas; Verum non esse ejus, quæ circumferuntur, non dubiis conjecturis constat.) Polycarpus, Joannis Evangelistæ unâ cum Ignatio discipulus, postea Smyrnæ Episcopus, de cuius martyrio prolixa extat epistola apud Eusebium, l. IV. Chron. c. 15. Circumfertur quædam ejus ad Philippenses epistola, quæ tamen, num genuina sit, non inmerito dubitatur. Justinus, qui circa a. c. 130. 3. in Syriâ & Italiâ floruit: & accusatus à Crescente Philosopho, sub Antonino vero, sublatus est, circa a. c. 143. scripsit multa, quæ injuriâ temporum interierunt; multa ei jam tribuuntur, quæ genuina non sunt. Extant autem adhuc insignia ejus opera, utpote Parænesis ad Græcos, oratio ad eosdem, duæ Apologiæ pro Christianis, una ad S. P. Q. Romanum, altera ad Antoninum Pium imperatorem: & dialogus cum Tryphone Judæo, Ephesi habitus. Sententiam Chiliastrarum fovere videtur in dialogo; In Apologiâ verò secundâ gentibus salutem promittere. Melito Sardensis Episcopus, qui sub Aurelio imperatore, cui Apologiam obtulit, vixit. Profectus in orientem, didicit eundem V. Test. cano-

canonem, quem jam habemus, vid. Eus.
l. IV. c. 25. omnia ejus scripta intercidere
runt. Extat quidem sub ejus nomine liber
de transitu Mariæ, quem tanto viro pror-
sus indignum esse, ipsimet Pontificii con-
cedunt. ~~Athenagoras~~ apologiam pro Chri-
stianis scripsit. Eusebius qvinque libris
historiam ecclesiæ complexus, Eus. l. IV. b.
e. c. 8. Alius esse videtur, qui de exci-
dio Hierosolymorum scripsit. ~~Iraneus~~ Lug-
dunensis in Gallia Episcopus, qui floruit
A. C. 180. Hic Polycarpi discipulus erat,
martyrio tandem & ipse coronatus sub Se-
vero. Multa scripsit, sed non pervenerunt
ad nos nisi qvinque libri adversus Valen-
tinum. Chiliastrarum errorem à Papiâ
suscepisse dicitur, Eus. l. III. b. e. c. 39. Secu-
rius quoque interdum de viribus arbitrii
loquitur.

3. CONCILIA, quæ Romæ & in Asiâ
habita sunt varia, de tempore celebrandi
Paschatos, Asiaticis illud decimâ quartâ lu-
nâ cum Judæis; Europæis autem die domi-
nico post illam proximo, celebrantibus.
Victor tandem Romanus Episcopus Asia-
ticos tanquam Schismaticos excommunica-
vit,

vit; eo nomine non ab illis modo, sed & ab Irenæo graviter reprehensus.

4. *SCHOLÆ*, inter quas præcipua erat Alexandrina, à Marco Evangelistâ instituta, & post à Pantæno, Clem. Alex. Origene &c. administrata.

II. DE GENTILISMO. Non desit pro hoc firmando diabolus, alios de fide Christianâ non malè sentientes, quibuscumque motivis ab ejus confessione arcere, alios in odium ejus & persecutionis rabiem concitare. *Antoninus pius* fassus est, se Christianorum precibus imbreu cœlitus impetrasse. *Eus. l. v. b. e. i. s.* Hic edictum promulgavit de abstinentia à Christianorum persecutione. *Severus* Christum in larario suo habuit, eiique templum extrudere voluit, sed prohibitus est à sacra consulentibus. *Lamprid in ejus vita.* *Cræscens* philosophus Cynicus, movit contra Christianos persecutionem, quâ etiam *Justinus* martyr subiatus est. *Lucianus*, factus à Christiano apostata; omnem religionem contemptui habuit. *Varia* quoque conjecta sunt in Christianos convitia, dictiique asinini, atheoi, semissi &

& sarmentii, qvòd ad stipitem dimidii assere
ris revincti, sarmen^{torum} ambitu exure-
rentur: in tantum qvoque auctum est in
Christianos odium, ut de solo nomine con-
demnarentur, & ad exquisitissima passim
raperentur supplicia. Erant qvidem non-
nulli, qvi Christianorum nomen falso sibi
vendicantes, spurcissimam agebant vi-
tam, ut *Simoniari*, *Carpocratiani*, aliiqve si-
miles, qvorum vitia omnibus Christianis
imputabantur; verùm summâ injuriâ
cum doctrinâ, scriptis, vitâ deniqve satis
ostenderent, se ab illis magnopere dissen-
tire. Ex imperatoribus Christianos præci-
puè persecuti sunt, *Trajanus*, qvi primùm
omnes conventus prohibuit, postea qui-
buscunqve contra eos impunè sæviendi
concessit licentiam. Monitus tamen à
Plinio de eorum innocentia, rescripsit,
non qvidem esse inqvirendos, oblatos ta-
men puniri debere, *Eus. l. iii. b.e. c.33.*
Sub hoc martyres facti, Simeon Episcopus
Hierosolymitanus, Ignatius, aliiqve viri
eximii. *Adrianus*, qvi tamen, monente
Granio Asiae proconsule, & Quadrato in
apologiâ, licentiam sævientium nonnihil
coér-

coercuit. *Just.* in *Apol.* *Eus.* l. IV. b. e. c. 9. *Antoninus Philosophus*, qui quidem ipse non male sensit de Christianis, ministerum tamen crudelitati eos permisit, *Eus.* l. V. b. e. c. 1. sub hoc sublati *Polycarpus*, *Apolлонius*, qui insignem pro Christianis Apologiae edidit, *Eus.* l. 5. b. e. c. 21. & *Justinus Martyr.*

III. DE JUDAISMO. Qui post Hierosolymorum excidium supererant Judæi, tanto in Christum & Christianos odio exarsere, ut in omnes orbis partes nuntios emiserint, qui doctrinam de Christo resuscitato tanquam falsam & fictam traducerent, ut narrat *Justinus in dial. cum Tryph.* sacerdierunt quoque in Christianos, quodocunque vel levis aliqua suppetebat occasio aut licentia. Jugum à Romanis impositum excutere tentarunt. 1. *Trajani* anno 18, quo gravem in Africa seditionem suscitarunt; sed eos dux *Marcius Turbo*, variis præliis devicit, cæsis aliquot illorum Myriabus: propter has turbas Mesopotamiæ quoque ejecti sunt Judæi. *Eus.* l. IV. H. e. c. 2. 2. Sub *Adriano* A. C. 133. & 134. Tum enim palam deficientes, palæstinam de-

populati sunt, duce quodam seductore, qui nomen *Barcocab*, filius stellæ; sibi vendicavit, & Messiaæ. Hos *Adrianus* difficili bello superatos, ad internectionem delevit; reliquis autem ingressum urbis Hierosolymæ, quam de suo nomine *Aeliam* appellavit, penitus interdixit. Post istum belli exitum, seductor ille *Barcosba*, i.e. filius mendacij, dictus est. Scholæ tamen Judæorum etiam post illam cladem, fuere in pelæstina, Iaphne & Tiberiade; in Babylonie Nehardeæ, Soræ & Pumbeditæ.

IV. DE ECCLESIA FALSA, SEU HÆRETICORUM, quorum præcipui hoc seculo fuere 1. *Walentiniani*, dicti à *Walente* seu *Walentino* hæresiarcha, qui sub Antonino pio vixit. Hi seipsoſ Gnosticos appellantur, ut testatur *Epiphanius*. Multa fabulosa de natura rerum confinxerunt. Triginta æonas, seu divinas generations introduxere. Christum à Patre missum, cœlestis corpus secum attulisse, nihilque assumpsisse de Virgine Maria, sed per illam, tanquam per rimam aut pſtulam, sine ulla assumptione carne transiſſe, docuere. Carnis resurrectionem negarunt, dicentes solam ani-

mem per Christum salvati 2. Saturniani,
 ex Schola Simonis orti, docuerunt mundum non à DEO, sed Angelis factum. Quosdam homines ex se mali esse, quosdam bonos, Christum non verum corpus, sed speciem tantum assumisse, 3. Basilidiani, à Basili de dicti, etiam Simonis discipulo, qui
 365. Caelos esse docuit, quorum numerus continetur nomine Abraxas; ab ultimo cælo fixit hominem factum, Et loco Christi Simonem Cyrenensem à Judæis crucifixum. 4. Carpocratiani, à Carpo crate orbi, qui omnia peccata licita esse docuit, Et in cælum perducere. Jesum esse nudum hominem ex Josepho Et Maria natum: Mundum non à Deo sed angelis factum; Corporis denique resurrectionem negavit. Hunc Gnosticorum auctorem esse, teste Augustino, quidam veterum putarunt. Illi autem inflati opinione scientiæ, vitam turpissimam agebant, unde quoquè Borborite i.e. Cenosi dicti sunt.
 5. Marcus quidam, negavit resurrectionem carnis, asseruit Christum non verè, sed purative passum esse duo quoquè sibi invicem adversa confinxit principia. 6. Ophite, colubrum, qui decepit Adam & Eam,

Christum fuisse arbitrati sunt, unde etiam serpentem coluerunt. 7. Cainiani, Cainum honorarunt, Judam traditorem divinum quid esse putarunt, quem prodendo Christum, praesciisse dixerunt, quantum per humano generi prodesset. 8. Cerdon, duo principia sibi invicem adversantes docuit, duosque Deos, unum bonum, Christi patrem; alterum severum, legis authorem. 9. Marcion, Cerdonis discipulus, docuit Christum non verum, sed phantasticum corpus habuisse. Bella non esse licita. Vetus Test. non esse suscipiendum; non dari mortuorum resurrectionem. 10. Montanus, unde orti Cataphryges, sibi Sp. Sanctum Apostolis promissum, obtigisse docuit; secundas nuptias damnavit; in Eucharistia infantis anniculi sanguinem loco vini adhibuit, eum scilicet farinæ miscens, & panem inde conficiens. 11. Tessaresdecasiæ, qui decima quarta lunæ, in quamcunq; hebdomadis diem incidisset, Pascha celebrarunt. 12. Adamiani, nuptias & vestes sunt aversati. 13. Melchisedechiani, Melchisedechum non hominem, sed Dei virtutem fuisse, docuerunt. 14. Angelici, in angelorum cultum incli-

inclinarunt. 15. *Apostolici*, conjugium & possessionem priorum damnarunt. 16. *Encratice*, his fuere similes.

SECULUM TERTIUM.

I. DE CHRISTIANISMO: Notari hic debet ejus.

1. *PROPAGATIO*, vel propagati *CONFIRMATIO*: Ei enim majori ex parte accessisse traduntur *Gallia*, *Scotia*, *Helvetia*; immo *Arabia*, teste *Eusebio*, *H. E. l. VI. c. 15.*

2. *MARTYRUM CONSTANTIA*, contra gentilium conatus & intentata quævis supplicia, invicta, quæ illos saepius egit in stuporem. Inventi etiam non pauci sunt, qui martyriis ultrò se obtulerint, inter quos fuit *Origenes* adolescens, *Eus. H. E. l. VI. C. 1. § 2.*

3. *DOCTORES* præcipui, pietate atque eruditione illustres, quales i. *Tertullianus*, Presbyter Carthaginensis, qui A. C. 216. decrepitus obiisse fertur. Variâ ipsi scripta tribuuntur, quorum tamen non pauca sunt supposititia. Genuina avidissime legit *Cyprianus*, inter quæ eminent *apologeticus adversus gentes*, *Præscriptio*

adversus hæreticos, & libri adversus Iudeos, item Marcionem, Valentinianos & Praxeans, ut & scorpiacum contra Gnosticos. Tractus est jam senior in partes Montani, à qvibus tandem defecisse eum, & propriam sectam constituisse docet Augustinus ber. 86. Præterea errorem Chiliasmorum complexus est, Deo corpus eribuit. Filium Dei temporis initium babere docuit, secundas nuptias damnavit, unicam pœnitenciam post baptismum concessit, liberum arbitrium nimis extulit. 2. Clemens Alexandrinus presbyter, Tertulliano æqualis; Multa scripsit, ex qvibus jam supersunt Stromatum seu Stromateon L. VIII. Pedagogi L. III. Exhortatio seu Prætrepticus ad gentes. Cætera egregius, nævos tamen suos habuit. Legem enim & Philosophiam duo testamenta vocavit, illam Iudeis, hanc gentilibus ad salutem sufficisse. l. 7. Strom. Apocryphis scriptis nimium sèpè tribuit. Quidam Arianæ hæreseos fundamenta eum posuisse putant, sed verosimilius est scripta ejus deinceps ab Arianis fuisse corrupta. 3. Minnutius felix, eodem tempore vixit. Scripsit egregium dialogum, inter Cæciliū ethnicum

nicum & Christianum Octavium, unde libro quoqve nomen impositum. 4. Origenes, Clementis Alex. discipulus, floruit A. C. 230. Opera ejus ad sena librorum millia ascendere ait Epiphanius. Hodie supersunt ex versione Ruffini, ejus libri duobus voluminibus comprehensi, qvibus homilia & Commentarj in V. & N. Testam. Ut & qvædam contra hæreticos scripta continentur; in qvibus tamen multi sunt supposititii aut fæde corrupti. Hunc laudant omnes, qvidam etiam errores excusant, ut Eus. l. vi. H. E. & Ruffinus in Apol. pro ipso. Hieronymus tamen non putat excusandum, & in Concilio Constantinopolitano. vi. ejus scriptis Anathema dictum est. Nimius est in allegorijs, nec de filio Dei recte sentire videtur; Cruciatum post hanc vitam finem fore putat, & commentum purgatoriij tuetur. 5. Cyprianus Carthaginensis presbyter, floruit A. C. 240. sub Waleriano martyrium passus est. Scriptis varios tractatus contra gentiles & Juðeos, ut & exhortationes ad constantiam in martyrio: aliaqve nonnulla. Multa quoqve ipsi spuria tribuuntur. Sed & hic næ-

vos suos habuit, baptizatos ab hereticis re-baptizandos censuit, diversum tamen sentientes non damnavit: Ceremoniis justo plus tribuit, deceptus à Tertulliano. 6. *Arnobius Africanus*, Lactantii præceptor, scripsit libros vii. contra gentes. 7. *Lactanius* floruit A. C. 290. Multa scripsit, quæ recenset Hieron. Eorum quæ hodiè supersunt hæc præcipue sunt, *Divinarum institutionum lib. vii. De ira Dei lib. unus; De opificio Dei lib. unus, & nonnulla carmina.* Magis ob styli elegantiam quam doctrinæ soliditatem laudatur. *De futuro seculo* male sensit, spiritum Sanctum non agnoscit esse substantiam, brutis rationem tribuit.

4. *CONCILIA*, (1) In causa Novati, Roma & Antiochiae, quibus damnatus est. (2) In Asia & Africa de Baptismo Hæreticorum. (3) Antiochenæ duo, in quibus damnatus est Samosateanus, eum potissimum convincente Malchione, *Eus. l. vii. b. e. c. 26. & seq.*

5. *FAVOR QVORUNDAM IMPERATORUM* in Christianos, quales fuere Severus, quem Christo templum extruere voluisse testatur Lampridius; & Philippus Arabs quem se Chri-

Christianis junxisse ait *Eusebius*, de quo tam non immerito dubitant alii. Non nulli quoque ultiōne divina, quam senserunt, æquiores facti sunt Christianis, ut *Gallienus*, *Maximinus*, aliique.

II. DE GENTILISMO. Hunc confirmavit imperatorum autoritas atque exemplum, quo inducti reliqui in impietate persistiterunt: Contra Christianos vero varia adhibita sunt arma, modo blanditiæ, modo tormenta ad falso testimonium extorqvendum. Damasci præses, infames quasdam fæminas è fôro rapuit, ac tormentorum minis eò adegit, ut tradito scripto, dicerent se aliquando fuisse Christianas, & conscias esse scelerarum actionum, quas Christiani Dominicis diebus inter se perpetrent, Euf. l. ix. b. e. c. 5. Calumniæ quoque in eos plurimæ sunt conjectæ. Sub *Maximo* quidam dictus *Theotecnus*, Christianos tanquam Dei inimicos è civitatibus abigendos fvasit, ibid. c. 2. & 3. omnium quoque calamitatum causa dicebatur Christiana religio. Cypr. contr. Demetr. Arnob. l. i. Valeriano quidam magus Ægyptius persuasit, ut Christianos acerrimè

perseqveretur, & humanas hostias mactaret. *Porphyrius* à Christianis reprehensus, ferre id non potuit, sed defecit, & postea scriptis qvibusdam eos calumniosè perstrinxit. *Socr. b. Eccl: l. 3. c. 23.* Ex imperatoribus eos præcipue persecuti sunt 1. *Severus*, à qvibusdam jurisconsultis, maximè *Ulpiano*, qui VII. libros de torquendis Christianis composuit, inductus. 2. *Maximinus*, à Theotecnō homine crudeli eò impulsus, *Eus. l. ix. b. e. c. 3.* Hic, qvo crudelius animal in terra non fuisse, ait Julius Capitolinus, omnes Ecclesiarum antistites tolli jussit. 3. *Decius*, sub qvo sublati Fabiānus Episcopus Romanus, Babylas, Laurentius, aliquæ, qvorum constantia prolixè deprædicatur ap. *Eus. l. vi. b. e. 38. & 40.* 4. *Valerianus*, sub qvo martyrium obierunt *Cyprianus* & *Cornelius* Episcopus Romanus. Sub hoc & Decio *Monachus* fundamenta sunt posita, ab illis qui carnis imbecillitati dissidentes, ut supplicia evitarent, in solitudines concesserunt. Celebres hoc tempore fuere duo, *Paulus Thebæus*, & *Antonius*. 5. *Aurelianus*, qui tamen propera morte sublatus diu

diu s̄evire non potuit. Qvi in hisce per-
secutionibus minus constantes fuere, va-
riis nominibus sunt notati, qvi idolis co-
acti sunt sacrificare, dicti sunt *sacrificati*,
aburificati, *idololatre*: Qvi datâ pecuniâ
obtinuerunt libellos, qvibus vel sacrificasse
scribebantur, vel alias ab examine libe-
rabantur, *libellarici* nominati; qvales num-
deinceps ad Ecclesiam essent admittendi,
varie disputatum est.

III. *DE JUDAISMO* Judæi hoc se-
culo magis magisqve ad incitas sunt re-
dacti. Sub *Severo* seditionem moverunt,
Claudio qvodam latrone duce, sed sedi-
tionis pœnas mox dignas dederunt. Reli-
quia, venia in Palæstinâ habitandi impe-
tratâ, cum Samaritanis varia bella gesse-
runt. Scholas qvasdam ibi habuerunt;
auctore qvodam *R. Juchanan*, hoc secu-
lo in judæa absolutum est *Talmud Hiero-*
solymitanum, cuius tamen non adeò ma-
gna deinceps fuit autoritas, sed sicut ce-
lebriores fuere in *Babylonia* Scholæ, &
cæteræ Judæorum res; ita etiam majoris
pretii habitum est *Talmud Babylonicum*.

IV. *DE FALSA ECCLESIA*. Hanc
con-

constituerunt hoc seculo varii, cum hæretici, tum schismatici. **HÆRETICI** fuere
1. *Artotyritæ*, qvi in S. cœna, præter panem, etiam caseo usi sunt. 2. *Alogiani*, negarunt filium Dei fuisse antequam ex Maria virgine nasseretur. 3. *Noëtiani*, à Noëto Montani discipulo orti, docuerunt unam tantum, esse divinitatis personam, quæ in celo pater, in terra filius, in viribus creaturarum spiritus appellatur. Hi qvi similia deinceps docuerunt, *Praxeani*, *Hermogeniani*, *Sabelliani*, à celebribus illius sectæ viris, nominati sunt. Aug. hær. 41. 4. *Origeniani* duplicitis generis, quidam impuri, nefanda quæque facientes. Aug. Hær. 42. Alii ab Origine *Adamantio* dicti, qvi mortuorum resurrectionem negarunt; *Christum & Spiritum Sanctum* creaturas esse docuerunt, *paradisum & cœlos* non in littera sed allegoria esse putarunt, purgationem animarum, & arundem post longum tempus liberationem, confinxerunt, & iterum secuturam in eundem statum revolutionem. Aug. hær. 43. 5. *Arabici*, docuerunt animas simul cum corporibus interire, in futura resurrectione simul cum illis vita denuò restituendas. Hos Ori-

Origenes in viam reduxit. Eus. l. VI. b. e. c. 27. 6.
Pauliani seu Samosateniani, vid. Eus. l. VII. b. e.
c. 26. Sc. à Paulo Samosateno ita dicti, qui
Artemonem quendam secutus, dixit Christum non semper fuisse, sed ejus initium, ex quo
de Maria natus est, asseveravit, adeoque eum
nil amplius quam hominem fuisse putavit.
Aug. hær. 44. Huic præcipue restiterunt
doctores, Malchion Presbyter Antiochenus,
Dionysius Alexandrinus, Firmilianus, Greg.
Thaumaturgus. Ipse quoque Imp. Aurelia-
nus, qui eum sede dejecit. 7. Agrippiniani,
qui baptizatos ab hereticis, rebaptizandos
censuerunt, ejus sententia fuit quoque Cy-
prianus. 8. Manichei a Mane, qui alias Ur-
bicus, ita dicti. Socr. h. e. l. i. c. 17. Hi
S. S. Trinitatem impugnantes, duo rerum
omnium principia coetera inter se con-
traria statuerunt; unum Deum bonum seu
lucem, rerum bonarum; alterum, malum
Deum, seu tenebras, omnium malorum cau-
sam appellantes. Illum legis, hunc Evan-
geliū esse authorem: Idemque V. Test. re-
jecerunt; Novum quoque variè mutila-
runt. Boni Dei substantiam frustatim per
creaturas divisam esse finxerunt. In homi-
nibus

nibus qvibusdam prædominari lucem, in qvibusdam tenebras, qvales ἀλόγος & incorribiles esse dixerunt, vid. Aug. her. 46.
 9. Tertullij, sceleratorum hominum animas transire docuerunt in dæmones, aut in animalia, qvibus vicia eorum erant similia. 10. Tertullianista, Deum & hominum animas corpus habere, dixerunt.

Schismatici habitu sunt Novatiani, ab authoribus Novato & Novatiano ita dicti, qvia autem se perfecte sanctos existimarent, Cathari sunt vocati, unde adhuc dissidentes in religione ~~Cathare~~ appellantur. Hi redditum ad ecclesiam denegarunt illis, qvi post suscepit baptismum tempore persecutionum fidem abnegarant: In cæteris cum orthodoxis convenerunt, à quibus tamen post Arianos ortos, defecisse perhibentur.

SECULUM QVARTUM.

I. DE CHRISTIANISMO. Hujus status considerandus est.

I. SUB IMPERATORIBUS GENTILIBUS, qvorum plerique Christianos crudelissime sunt persecuti, primum qvidem Diocletianus

¶ Ma-

& Maximinianus, quorum edictis Christianorum conventicula diruta sunt, libri sacri igne absimpti, illiqvè quovis modo ab idolis sacrificandum sollicitati. In hac persecutione infinita hominum millia trucidata sunt, & qvidem in *Egypto* 144000. In *Gallia*, *Hispania* & *Britannia* mitior fuit, *Constantio Chloro* earum praeside tantum acerbitate abhorrente. *Eus. l. viii.* *H. E. C. 2.* & seqq. de vita *Const. l. i. c. ii.* Inde coepit persecutionem quoque uruit *Galerius*; idemque strenue fecerunt *Maximus*, *Maxentius* & *Licinus*, qvostandem omnes devicit sustulitqvè *Constantinus*, & exinde solus obtinuit imperium. vid. *Socr. l. i. c. i.*

II. SUB IMPERATORIBUS CHRISTIANIS. Eorum primus fuit *CONSTANTINUS* Constantii filius, *Magnus* dictus, hic cum adversus *Maxentium* moveret, crucem in celo vidi, cum hac inscriptione, *IN HOC VINCERE*, qvo ille feliciter commotus, veri Dei cultum & fidem Christianam suscepit, *Eus. l. i. De vita Const. c. 22.* & seqq. Sic Christianis pax restituta, & doctrina ipsa in pietio, etiam apud potentes esse

esse cœpit. Reformatio autem ab eo instituta, certis deinceps gradibus absoluta est. Nam primum liberum religionis exercitium est concessum, hinc promulgatis editis proscriptus gentilismus. Euseb. in vita Const. l. II. c. 46. & seq. Templa gentilium diruta. aut Christianis permissa, alia de novo exstructa, reditus ecclesiis & doctoribus destinati, concilia deniq; pro uniendis Christianis & damnandis hæreticis habita. Constantini successor Constantius, Ariorum partes secutus, ecclesiam variè prescit. Huic successit Iulianus ex Christiano apostata, qvi Christianos ad idolatriam reducere conatus, studia litterarum ills prohibuit, munia publica ademit, libros contra religionem Christianam conscripsit, Judæis deniqvè in Christianos senvendi licentiam permisit, ut & reædificandi templi, qvi tamen eorum conatus, divinitus per ignem è terra erumpentem, aliqua prodigia inhibitus est. Eum secutus Jovianus religioni favit, verum propera morte sublatus, securitati & vigori ejus non potuit consulere. Hinc Valens Arianus favit, ortodoxis a collega ejus Valentinianus.

tinianus. Sub Theodosio tandem res ecclesiæ in florentem statum sunt deductæ.

III. *NOTANDI DOCTORES* præcipui, quorum hoc seculum cæteris omnibus longe fuit feracius. Inter alios eminent, i. *Eusebius Cesariensis*, qui, ob amicitiam cum Pamphylo martyre, cognomen *Pamphili* assumxit. *Floruit hic sub Constantino Magno*, & obiisse dabitur A. C. 342. Ante Nicænum Concilium scribitur Ariani favisse, verum deinceps rectius edictus orthodoxis se adjunxit. Scripsit omnino plurima, ex qvibus adhuc supersunt, *de Præparatione Evangelica*, libri XIV. *De Evang. Demonstratione*, l. x. *Hist. Ecclesiastice* l. x. *De vita Constantini* l. IV. *Chronicon*, quod interpretatus est Hieronymus, adversus heresin Hieroclis l. i. *de Philosephorum dissensu* l. i. *Chronicon* ejus corruptum est, ubi Petrum facit Episcopum Romæ per annos 25; diversum de eo tradit *Hist. Eccl. l. III. c. 1.* 2. *Athanasius, Alexandrinus Episcopus*, Arianorum hostis acerrimus, qui A. C. 378. obiisse dicitur. sapè ab Arianis accusatus, deprehensus est

insens; aliquoties in exilium actus est, sed tamen iterum sedi suæ restitutus. Extant ejus opera in 4 tomos digesta, quorum tamen vix dimidia pars genuina esse videatur. Præcipua eorum, quæ extant, hæc sunt: *Oratio contra idola*, *liber de incarnatione verbi*, *ad Epictetum epistola*, *Liber de aeterna substantia filij & Sp. Sancti*, *variae orationes contra Arianos*, & *Apologia contra eosdem*, *Synopsis totius Scripturæ*, *Symbolum.* 3. Hilarius, Pictaviensis in Gallia Episcopus, mortuus A. C. 372. Hic adultior factus est Christianus. Scripsit de Trinitate libr. XII. adversus Constantium & Arianos varia, commentaria in Matthæum, item in Psalmos, quæ tamen ex Origene versa videntur. Stylus ejus valde obscurus est. *Corpus Christi* putavit aliundè quam ex substantia Mariæ conceptum fuisse, & passiones non sensisse. 4. Didymus Alexandrinus, inde à nativitate cæcus, qui tamen multa opera dictavit; extant a. jam, *expositio in epistolas canonicas*, *liber contra Manichæos*, *aliusque de Sp. Sancto.* 5. Optatus Milevitanus, Hic VII. libros scripsit contra Parmenianum Donatistam. 6. Cyrillus Hierosolymita-

mitanus, scripsit *Catecheses*, quæ adhuc extant, non tamen prorsus incorruptæ. 7. *Ephrem Syrus*, A. C. 380, mortuus, sub cuius nomine scripta quædam circumferuntur, quæ tamen satis constat esse suppositionis. 8. *Basilius, Cesareensis* Episcopus, qui obiisse dicitur, A. C. 387. Opera ejus iv, Tomis distincta existant, inter quæ præcipua sunt, *Homiliae in Hexaëmeron*, *Psalmos*, alias argumenta, libri contra Sabellianos, Arianos & Eunomium: de confessione fidei, summa moralium, & Epistola varia. Incommode tamen nonnunquam de libero arbitrio & peccato originis loquitur, Monachatum a. & secessus nimium extollit. 9. *Gregorius Nazianzenus*, Basilii contubernalis, qui obiisse scribitur A. C. 384. scripsit orationes de varijs argumentis, ut & *Apologias pro fide Christiana*, & *Concilio Niceno*, ut & *Epistolas atq; carmina varia*. Obscuro tamen stylo utitur, maxime in libris de divinitate filii Dei, ob quos nomen *Theologi* meruit. *Apostrophis quoq; oratorijs* occasionem subministravit invocationis sanctorum. 10. *Epiphanius*, Salaminæ in Cypro Episcopus, floruit A.C. 370. scripsit

multa, ex quibus etiam nunt extant, PANAR-
rium contra go. hereses, Anchoratus exponens
articulos, de Deo, Christi incarnatione, &
resurrectione, liber de mensuris & ponderi-
bus. Legitur quoque delevisse velum, in
quo erat imago Christi, cum quosdam vi-
deret ea abuti ad cultum. ii. Ambrosius,
Mediolanensis Episcopus floruit A. C. 374.
& circa finem hujus seculi mortuus per-
hibetur. Extant opera ejus in v. Tomos
digesta, in quibus tamen multa sunt sup-
posititia. Quia multa ex Origene transcri-
psit, caute legi debet; videtur quoque Pau-
linus ille, qui vitam Ambrosii scripsit, in
libris ejus multa corrupisse, ut & in Hiero-
nymo atq; Augustino, teste Erasmo. 12. Phi-
lastrinus, Brixensis Episcopus, eodem tem-
pore vixit; scripsit librum de heresibus,
qui extat in Bibliotheca Patrum. 13. Gre-
gorius Nyssenus Basilii frater, cuius eximia
in Concilio Constantinopolitano fuit ope-
ra. Scripsit varios sermones & orationes, i-
tem libros contra Arianos, ut & varios de
singularibus argumentis tractatus. 14. Hie-
ronymus Stridonensis, Presbyter, Greg. Na-
zianeni discipulus, obiisse dicitur nonage-
marius

narius A. C. 420. Latinam Bibliorum versionem, juxta fontes Hebraeos, primus adornavit, commentatus quoq; est in universa Biblia; varia prætera ejus polemica scripta extant & epistole. Comprehenduntur autem opera ejus Tomis ix. in quibus tamen multa sunt supposititia. Errores autem quidam ejus fuere, utpote *nimia laudatio virginitatis* in matrimonii læsionem; *vis mortis discipline* & exercitiis electijs tributa. Multa quoquè loca Script. S. male explicat, ut passim probat Lutherus. 15. Ruffinus,

Presbyter Aquilejensis, Hieronymi primum sodalis & amicus, deinde adversarius factus, ob nimiam defensionem Origenis, & suggillationem versionis Hieronymianæ. Scripsit duos libros *Historiae ecclesiastice*, *Apologiam pro Origene*, *Invectivas in Hieronymum*: Multa quoquè è Græca lingua in Latinam transtulit. 16. Prudens. tius Poëta, scripsit varia, qvorum pleraq; adhuc extant. 17. Chrysostomus, Episcopus Constantinopolitanus, qua sede dejectus, in exilio mortuus est, in Ponto, imperatoribus Arcadio & Honorio. Opera ejus in 17. somos digesta sunt, in quibus tamen multa

multa sunt partim spuria, partim corrupta. Quia populariter locutus est, multa dixit quæ consiliter non poslunt. Graviter quoquè erravit in eo, quod *hominibus in V. Test. salutem sine fide obtigisse docuerit.*

IV. PIORUM IMPERATORUM ZELUS in religione promovenda. primas haud dubiè partes hic sibi vendicat *CONSTANTINUS MAGNUS*, qui non ipsem modo Christianam fidem suscepit, sed & eandem contra tyrannos, *Maxentium* imprimis & *Licinium*, mascuie defendit, felici successu in præliis signo crucis usus. Exules Christianos revocavit, iisque bona ademta restituit, honores & munia attribuit. Ecclesiás constituit, & redditibus auxit: sacrificia & cultum idolorum severè prohibuit. Ariumi primum quidem monitis compescere studuit, quibus cum parere nolle, *Concilium 318. Episcoporum, Nicæam* convocavit. in quo ipsem presidem egit, positis tamen in medio libris sacris. *Theod. b. e. l. i. c. 7.* ex quibus Ariana aliæquè controversiae dirimerentur. Dissidentes Episcopos ad concordiam reduxit. Sepulchrum Christi, quisquiliis & idololatria contami-

natum

natum, repurgavit, templum ibi magnificientissimum, aliaquè in Bethlehem, monte olivarum, & alibi passim, extruxit. Zelum quoquè ejus, conjux *Helena* egregiè imitata est. Idolorum autem fana destruxit. Saporem Persarum Regem, ne Christianos persequeretur, sedulo monuit. Ad ultior tandem ab Eusebio Nicomediæ Episcopo baptizatus est, obiitque, ut tradunt A. C. 340. Fabulosa sunt, quæ Ponificii de sanato per Sylvestrum Romæ Episcopum à lepra Constantino, ibidemque baptizato, & occidentis imperium Romanis Episcopis Testamento legante, docent. *Hic Constantinus ille est, qui sedem imperij Byzantium transstulit, ex qua urbis illius eminentia, deinceps exitiosa, inter Episcopos Romanos & Constantinopolitanos, & mutationes atq[ue] libes ortæ sunt.* Ex posteris Theodosius major, vestigia Constantini egregiè pressit.

V. RELIGIONIS PROPAGATIO.
Hoc seculo conversi sunt *Indi*, operâ *Fumentij & Ædesij* captivorum. *Socr.* l. ii. c. 23. *Iberi*, à quadam muliere Christiana ca-

38 EPISTOME HIST. ECCL.
ptiva inducti. Socr. l. 1. c. 26. Persae, Soz. l. II.
c. 7. alijs.

II. DE GENTILISMO. Hujus præcipua hoc seculo fulcra fuere, 1. *Diocletianus*, qui crudelitate inaudita in Christianos sœvijt, conventus omnes prohibuit, templi destruxit, libros sacros combussit. Successores usque ad Constantimum, pari furore perciti sunt, non æquè tamen potuerunt sœvire. 2. *Julianus*, homo vaferimus, inter Christianos educatus, sacra eorum complexus est, donec imperio plene potiretur; quo facto, ad penitus subvertendam Christianam religionem nil reliqui fecit: usus convitiis, novis artibus, exquisitis suppliciis, Judeorum denique pariter & gentilium philosophorum opera, vid. Socr. l. 3. b. e. c. 1. 3. *Symmachus*, urbis Romanæ præfectus, cui se opposuerunt *Prudentius* & *Ambrosius*. 4. *Eugenius* & *Arbogastus*, qui collecto à Francis exercitu, Christianismum delere conati sunt, sed eos vicit atq; oppressis *Theodosius*, Aug. l. V. de Civ. D. C. 26. 5. Reges Persarum, qui itidem in Christianos sœvierunt. Socr. l. II. c. 8.

III. DE JUDAISMO. Judæorum hoc seculo fortuna fuit varia. Licuit quidem ipsis Christianos impunè incessare sub gentilibus imperatoribus, sed licentiam illam sustulit Constantinus, qui etiam structo Hierosolymis templo, eo venire Judæos vetuit. Deinceps sub Juliano apostata conati sunt, ejus indultu, urbem & templum restituere. Sed in eos terra primum lapides evomuit, quibus multi sunt prostrati, deinde, cum denuò opus aggredierentur, ignem, qui operarios absulxit, Soz. l. v. h.e. c. 21. Ruff. l. 1. c. 37. G39. Præterea sub hoc imperatore, Christianos gravissimis injuriis & probris exagitarunt. Scholæ eorum in Palæstina magis magisque conciderunt, in Babylonia tamen, ut prius, florerunt, in quibus Talmud Babylonicum hoc seculo ad finem penè perductum est.

IV. DE HÆRESIBUS, ET CONCILIIS EIS OPPOSITIS. Cruentam sub prioribus seculis persecutionem, hoc ipso secuta est alia fraudulenta ab hereticis, quæ gravissima Ecclesiæ vulnera inflxit. Hæretorum autem, auctoritate primus fuit ARIUS, Presbyter Alexandrius, qui cum vide-

ret Episcopatum *Alexandro* esse commis-
sum, incitatus invidia, discordiæ &
pugnarum occasiones quærere cœpit.
Theod. b. e. l. i. c. 3. Docuit autem Christum non esse Deum ejusdem cum Patre es-
sentie, sed creaturam, & tempus fuisse, quo
ille non extiterit. *Socr. l. i. c. 3.* addit *Aug.*
ber. 49. quod Spiritum Sanctum docuerit o-
pus esse Christi, quod etiam ex eius confessi-
one patet, quam ita clausit; *credo in Spi-*
ritum Sanctum à filio genitum. Invenit hic
multos asseclas, & in primis *Eusebium Ni-*
comedia Episcopum. His se opposuit Ale-
xander, & cum desistere nollet *Arius*, eum
gradu Presbyterii abdicavit. Dissidentes
ad concordiam reducere variis modis ren-
tavit *Constantinus*, & tandem eam ob cau-
sam *ECUMENICUM CONCILIO NICEÆ* convocavit, quo circa A.C. 325. con-
venerunt *Episcopi 318.* inter quos eminu-
erunt, *Osius Hispanus, Paphnutius & Spiridion,* *Socr. l. i. c. 5.* Hic ex S. Sacra con-
stitutum est, dici debere *filium patri omno-*
mores, quam vocem nostris *Eusebius Ni-*
comediensis suppeditavit. *Symbolum quo-*
que Nicænum compositum, cui omnes sub-
scripse-

scripsere, exceptis Episcopis quinque. *De-
cretum quoque, ut Pascha die Dominico cele-
braretur.* In hoc etiam concilio, Laicus
quidam argutum dialecticum nuda Sym-
boli recitatione convertit. *Rigor quoque
Novatianorum in hoc concilio improbatus
est.* Arius cum asseclis in exilium pulsus est;
eorum tamen duo *Eusebius & Theognis re-
vocati, decreta Synodi Nicænæ quovis mo-
do conati sunt rescindere, & Athanasi-
um, qui Alexandro successerat, de sede sua
dejicere.* de artibus illorum *vid. Ruff. l. 1.
c. ii. & seq.* Arius quoque confessione qua-
dam subdolè scripta, impetrabat ab im-
peratore *veniam redeundi.* *Socr. l. 1. c. 19.*
Eum vero cum recipere nollet *Athanasius,*
primum ad *concilium Cæsaream citatus est,*
deinde Tyrum, *Socr. l. 1. c. 20. 21. &c.* Ubi
Præses & Judices erant Ariani. Cum itaque
nil æqui ibi impetrare posset, Constantino-
polin petijt, & paulo post à conciliabulo
isto damnatus est. Impetrat tamen ab im-
peratore sese defendendi copiam, quod cum
strenue facere Constantinopolii allabòra-
ret, effecere falsi testes, ut in Galliam re-
legaretur. Arius Alexandriam remittitur,
sed

sed non recipitur à populo. & paulo post
Consilium in Ipoli, effusis turpiter intestinis, ob-
iit. Socr. l. i. c. 25: Rediit paulo post Ale-
xandriam Athanasius, Constantini junioris
litteris munitus. Eusebius autem Nicome-
diensis, factus Constantinopolitanus Epi-
scopus, Antiochiae Synodum convocavit, in
qua fidei, Nicæa confirmatæ, quædam facta
est missatio. Athanasius quoque iterum ab
Arianis sede sua pulsus est, & confugit Ro-
mam, ubi quidem Julii Episcopi literas
impertravit (quod etiam fecit Paulus Con-
stantinopolitanus Episcopus, similiter eje-
ctus) pro recuperando munere; verum
parum illæ profuerunt. Socr. l. II. c. II.
Hinc ab imperatore Constantio, Sardis ius-
dictum habiture, est concilium, quo conve-
nerunt Episcopi 347. orthodoxi; Ariani au-
tem adesse noluerunt, sed habitu alio
Philippis concilio, nomen ὁμοσίας condem-
narunt, & illud decretum, nomine *Sardien-
sis concilij*, ad omnes ecclesias transmisi-
runt. Sardiense autem concilium ὁμο-
σία vocem retinendam decernit, & Athana-
siū atque Paulum sedibus suis restituit.
Inde Mediolani concilium habuit Constan-
tius

8ius, ubi Athanasii damnationem summo-
pere ursit, sed non impetravit. A militi-
bus nihilominus Athanasius Alexandriæ
pulsus est. Sirmij in Pannonia paulo post
habitum est concilium, in quo quidem
damnatus est Photinus, sed in. unâ pellecti
vel coacti sunt Osias Hispanus & Liberius E-
piscopus Romanus, ut Ariorum confessi-
oni subscriberent. Socr. l. II. c. 25, 26. Dein-
ceps occidentis Episcopi circiter 400, in-
ter quos 80. erant Ariani, convenient Ari-
anini, ubi confessio Sirmiana abrogatur;
sed & hic coacti sunt novæ cuidam con-
fessioni, quâ vox ὁμοσία excludebatur, sub-
scribere. 2. Ætiani & Eunomiani, ex
Arianis orti sunt, docuerunt autem san-
ctum abesse ut filii debeat filius Patri ὁμο-
σιος, ut ne ὁμοσιος quidem ei dicendus, quod
tamen concederunt Ariani. vid. Ruff. l. I.
c. 25. 3. Macedoniani quoque ab Aria-
nis orti sunt. Sectæ nomen dedit Macedo-
nius, Constantinopolitanus Episcopus, qui
unâ cum Arianis docuit, filium Patri non es-
se ὁμοσιον, sed ὁμοσιον tantum: præterea
afferuit Spiritum Sanctum non esse per-
sonam, sed virtutem quandam à Deo

conditam, & singulis creaturis insu-
sam. Contra hunc habitum est CONCILI-
UM OECUMENICUM, SECUNDUM CONSTANTI-
NOPOLEI, Patrum 150, convocatum a The-
odosio majore, A.C. 381. cui præcipui Do-
ctores interfuerunt Greg. Nyssenus & Nazi-
anzenus, ut & Cyrus Hierosolymitanus.
Hic confirmata sunt decreta Nicæni concilij,
& symbolo addita, quæ seqvuntur post ver-
ba: & in Spiritum Sanctum; dubitatur ta-
men, num disertè additum sit: quod Spiri-
tus Sanctus a filio procedat, quod etiamnum
negant Græci. 4. Apollinaristæ, ab Apollini-
nari dicti, homine docto, & sub Juliano
literarum strenuo vindice, sed impatiens
admonitionis de fugienda familiaritate
Epiphanii sophistæ. Docuit a. is, Chri-
stum assumpsisse corpus anima rationali de-
stitutum. Pro mente autem ei fuisse natu-
ram divinam. Carnem quoque Christi &
λόγον ejusdem substantia esse dixit, seu
λόγον in carnem conversum. Aug. hær. 55.
Ruff. l. II. c. 20. 5. Donatistæ a Donato qua-
dam dicti, qui ægrè ferens Cæcilianum
sibi prælatum in Episcopatu Carthaginen-
si, secessionem ab ecclesia fecit, docuit-

qve

quæ, eam tantum veram esse ecclesiam, quæ
omni macula & peccato careat, qualem esse
suam gloriabatur. *Sacramentorum vim &*
effectum ex ministri administrantis sancti-
tate metiebatur, ideoq; rebaptizabat à
Catholicis baptizatos. Filiū Patre minorem
esse statuit, & hoc itidem minorem esse Spir.
Sanctum. Hæreticos deniq;, magistratus auto-
ritate coerceri non debere. Hi quoq; s; la se-
cetæ suæ præcipuis viris dicti sunt Majori-
ni, Parmenianistæ, Montenses, Circumcelli-
ones; inter n. illos qvidam fuere famosissi-
mæ audaciæ homines, qui non solum in
alios ausi sunt immonia facinora perpe-
trare, sed & seipso per varia mortis ge-
nera necare; hi in tuguriis & cellis vixe-
runt. 6. Priscillianistæ, ex veteribus Gno-
sticis in Hispania orti, Prophetas V. T.
tanquam fanaticos homines, & volunta-
tis divinæ ignaros contemnebant, cum
Manichæis duos Deos statuebant, Trinita-
tem personarum cum Sabellio negabant;
damnabant esum animalium, & conju-
gium: perjuria, calanda religionis cau-
sa, bona conscientia fieri posse statuebant.
Hi in Elibertino Concilio in Hispania dam-
nati

nati sunt. 7. Photiniani, à Photino Sirmii Episcopo orti, cum Samosateno docuerunt, Christum fuisse merum hominem, nec antequam in Maria virgine conciperetur, extitisse. Hæc hæresis dudum in Conciliis Antiocheno & Niceno damnata, in Sirmiensi quoque Concilio rejecta est, A. C. 355. 8. Audeani seu Anthropomorphite, docuerunt Deum corpus habere, ad cuius imaginem condit sunt homines. Gravissimos quoq[ue] peccatores sine penitentia in ecclesiam esse recipiendos. 9. Collyridiani, Mariæ virginis placentas superstitiose obtulerunt. 10. Luciferiani, mundum hunc diaboli opus esse docuerunt, & animas humanas ex carne originem habere. 11. Pelagiani à Pelagio Britanno, Romæ primum Monacho, inde Presbytero, orti, qui etiam à discipulo ejus Cælestio dicuntur Cælestini vel Cælestiani; docuerunt Adamum, etiam si non peccasset, conditione naturæ sua fuisse moriturum. Peccatum Adami ipsi soli nocuisse; filios à parentibus nullum originis peccatum trahere; fidelium infantes etiam sine baptismate salvos fieri posse; Concupiscentiam, quæ natura hominibus inest, non esse peccatum:

Homi-

Homines etiam nūm post peccatum, liberum arbitrium in spiritualibus habere: Qvod cum à synodo Palæstina damnatum esset, gratiæ DEI locum reliquit, sed gratiam vel creationis vel patefactionis tantum, intellexit. Ex hujus schola prodit error ille de operum meritis, & virium humanarum sufficientia ad impetrandam salutem. Opposuit ei se Augustinus; sed & in Concilijs duobus Cartaginensibus, hæresis hæc condemnata est.

SE C U L U M Q V I N T U M.

I. *D E C H R I S T I A N I S M O*, cujus notari debent.

I. *D O C T O R E S*, inter quos eminet, i. Augustinus Hipponensis in Africa Episcopus. Primum Manichæorum hæresi fuit addictus, Mediolani tandem ab Ambroſio conuersus & baptizatus est. Mortuus circa A.C. 430. Scripta ejus varii generis, x. tomis comprehensa extant; in quibus tamen multa sunt partim supposititia, partim corrupta. Nævi quoque ejus nonnulli notantur, utpote dubitatio numne purgatorio alicui sit locus; admissio infantum ad S. Genesius usum; denegata salus pierum infantibus sine baptismo de-

cedentibus, incommode nonnulla dicta de
prædestinatione, & reprobatione absoluta.

2. Sulpitius Severus, historiæ ecclesiasticæ
scriptor. 3. Paulus Orosius, Augustini di-
scipulus, historiam inde ab orbe condito scri-

Bodi. um. p̄f̄it, & præcipue commemorat Romanorum
clades, tum acceptas, cum idola colerent.

4. Cyrillus, Alexandrinus Episcopus, Nesto-
rij præcipiuus adversarius, qui obiit A. C.

444. Hujus varia extant adversus Gentiles, Julianum, Nestorium, aliosqre, scripta.

5. Theodoreetus Cyrilli æquivalis: extant ejus
opera duobus tomis comprehensa. 6. Eu-

cberius, Ludgunensis Episcops. 7. Cassianus,
Presbyter Massiliensis, errore Semipelagia-
norūm infectus. 8. Vincentius Lirinensis,

Pelagianorum acerrimus impugnator. 9.
Socrates, & 10. Sozomenus, æquales, & am-
bo historiæ ecclesiastica eximij scriptores.

11. Igدورus Pelusiota, Chrysostomi discipulus,
cujus quædam extant doctæ epistolæ. 12.

Leo Papa. 13. Simon Stylite, qui tota pene æ-
tate in columna quadam vixisse dicitur. 14.

Hilarius Arelatensis. 15. Prosser Aquitanicus,
strenuus Augustini Præceptoris sui contra
Pelagianos defensor. 16. Faustus Regiensis,

erro-

errore Pelagianorum infectus, qvo nomine à Fulgentio impugnatus est. 17. Genadius, qvi de illustribus viris Ecclesiasticis dogmatibus scripsit; qvia tantum Cessianum & Faustum laudat, Pelagianis addictus fuisse putatur. 18. Gelasius Papa, qvi primus Canonicis libris accensuit apocryphos, NB. sustulit verum inter illos discrimen.

II. IMPERATORUM QVORUNDAM ZELUS in defendenda religione. Eminent autem, 1. Theodosius Junior, qvi anno C. 431. Concilium Ephesinum, tertium Oecumenicum, convocavit, contra Nestorium 2. Martianus, ex gregario milite factus imperator, qvi Concilium Chalcedonense, IV. Oecumenicum coëgit, adversus Eutychem, A. C. 451.

III. AFFLICTUS ECCLESIAE STATUS, ob barbarorum in imperium irruptionem. Honorio Imperatore, Gothi plerasque im-
perii provincias vastarunt, & Alarico rege Romam expugnarunt: iis tamen Regis jussu pepercerunt, qvi ad tempa Apostolorum confugerant. Par quoque à Vandalia im-
perio clades illata, & A. C. 455. Roma occupata, duce Genserico. Attila Hunno-
rum

rum rex, maximis copiis instructus. imperium invasit A. C. 441, cum quo memorabili prælio A. C. 451. confluxerunt Romani in Catalaunicis Gallia campis, & quamvis superiores, discendendo è Gallia illum audaciorem & crudeliorem reddiderunt. In isto prælio, ducenta & triginta hominum milia cecidisse dicuntur. Italiam deinde petit Attila, multasque urbes cepit, & inter eas Aqvilejam, cuius interitus Venetorum urbi dedit initia. Romam deniq; ob fidens, à Leone ejus Episcopo exoratus est, ut Italiam relinqueret, nec multo post interiit. A. C. 472. Ricimer, Anthemium imperatorem, sacerum suum interficit, & Romam crudelem in modum diripit. Odoacer Herulorum Rex, Augustulum imperio se abdicare coëgit, A. C. 476. atque sic defecit in Occidente Imperium, barbaris Romam, Italiam, & reliquas provincias possidentibus. In hisce bellis gravia quæque à barbaris perpessi sunt Christiani, dissipata Ecclesia, sublata Scholæ, præsertim in Occidente, unde sequentium seculorum secura est miserabilis barbaries. Qui a Vandalorum & Gothorum, Christianismi profesionem

sionem suscepérunt, infecti Arianismo, orthodoxos plerique sunt persecuti.

IV. ACADEMIÆ, Constantinopolitana instituta est à Theodosio, A. C. 425. & locupletissimâ quadam Bibliothecâ ornata, que decem librorum myriadas continuisse dicitur; & in his opus Homeri, aureis literis inscriptum pelli Draconis, longæ 120. pedes. A. C. 423. ab eodem fundata est Bononiensis Academia. quam deinde, barbarorum imperio collapsam, Carolus Magnus restituit.

V. DISSIDIA EPISCOPORUM, & inde ipsarum quogz Ecclesiarum. Ob libros Origenis, dissidebant Chrysostomus & Epiphanius. Socr. l. vi. c. 12. Hieronymus & Augustinus, usque ad simultatem disceptarunt, de Paulo Apostolo Petrum reprehendente; illo simulatione quadam, hoc v. serio id factum contendente. Johannes Antiochenus Episcopus, à Cyrillo Alexandrino ideo tantum dissidere cœpit, quod ipso non exspectato, Nestorium hic damnarit. Socr. l. vii. c. 33. Inter Chrysostomum aliosqz Episcopos, variae fuerunt lites, unde schisma ortum: Soz. l. viii. c. 20. Post obitum v. ejus, magna

gnæ turbæ fuerunt inter orientales & occidentales, de ipso, nec soproxi ante potuere, quam illius reliquiae transferrentur Constantinopolin. Verum perniciosissimum fuit dissidium, inter Romanum Episcopum & orientales de primatu, non tam ordinis, quam potestatis. Nam etiamsi in Concilio Nicæno, Can. 6. & 7. constitutum erat, ut antiquus mos servaretur, & in provinciarum suis urbibus subjectarum, ecclesias, inspectionem haberent Metropolitæ, Romanus, Alexandrinus, Antiochenus & Hierosolymitanus; In concilio tamen Constantinopolitano, secundus post Romanum locus, ob urbis dignitatem, cessit Constantinopolitano Episcopo, idque perculiari canone, quem tamen Græci, de pari undiqueq; dignitate, conantur interpretari: Et quidem in Concilio Chalcedonensi ἵστησεται, equalis honor, decretus est Constantinopolitano, cui nil oblocutus deprehenditur Damastis, Episcopus isto tempore Romanus. A. C. 419. Cum ex Africanis nonnulli, in rebus controversis provocarent ultra mare ad Episcopum Romanum; Africani id ferre nolentes, in Concilio Carthaginensi prohibuerunt. Provocarunt tum legati

legati Romani ad acta Concilii Nicæni, quæ ipsi corrupta protulerunt. Verum postquam ex oriente genuinum adductum esset actorum Nicænorum exemplar, dolor Romanorum subito apparuit, & autoritate Concilii est repressus.

VI. ECCLESIAE PROPAGATIO. Ei n. accesse Burgundiones, Socr. l. 7. c. 31. Franci, aliique plures.

II. DE GENTILISMO. Exiguæ hujus sub hoc seculo fuere vires, eæque inter Gothos, Hunnos & Vandalos, à quibus cum variè premeretur imperium, plurimi fuere, qui calamitatis illius causas ad religionem Christianam retulerant; quam calumniam Paulus Orosius & Augustinus libris de civitate Dei, egregiè confutauit. Superstitiones verò gentilium aliquot locis obtinuisse, Theodoreetus testatur, qui eruditum contra eas scripsit librum.

III. DE JUDAISMO. Judei aliquot Alexandriæ tumultus excitarunt, in quibus multos Christianos occiderunt, sed justas dedere poenas. Socr. l. 7. C. 13. & 16. Nec cessarunt alibi quemlibet obvium pro Messia suscipere. Cretenses Judeos quidam impostor induxit, ut eum secuti per mare,

qvod exsiccaturum se promisit, ad exemplum Mosis, temerè se in aquas concrerint, & submersi fuerint. *Socr. l. VII. c. 37.*
Talmud Babylonicum hoc seculo absolutum est. Multi qvoque Judaorum Cretensium, Christianam religionem sunt amplexi.

IV. DE HÆRESIBUS & CONCILIIS
Arianorum & Pelagianorum hæreses etiam hoc seculo Ecclesiam variè affixerunt, *Gothis præsertim & Vandalis Arianismum promoventibus.* *Macedoniani* qvoque, *Apollinaristæ, Donatistæ, Anthropomorphitæ, Manichæi,* aliiqve, reliquias suas passim habuerunt. Præter hos præcipui fuere i. *NESTORIANI*, à *NESTORIO* ita dicti, qui præfractæ negando *Mariam dici debere Θεολόγον*, aut *Deum esse crucifixum*, deprehensus est personam Christi solvere. Huic se opposuit *Cyrillus Alexandrinus* Episcopus, primum amicè illum monens, ut *linguam corrigeret*, deinde nationalem *Synodum Alexandriae* habet, in qua *damnatus est Nestorius*. Contra eundem deniqve habitum est *concilium Ephesinum, Oecumenicum tertium*, in quo similiter damnatus est. Extant autem adhuc *Anathematismi Cyrilli*

Cyrilli, Nestorio oppositi. 2. Eutychiani, qvi
Eutychem autorem secuti, confusionem na-
turarum in Christo docuerunt, contende-
runtque naturam humanam à divinitate
fuisse absorptam, aut in illam mutatam.
Eutychem imprimis resipiscere nolentem,
sede movit Flavianus Constantinopolita-
nus Episcopus; Ille contrâ, impetrata ab
imperatore licentia, simul cum Dioscoro,
Synodum habet ληστερὴν Ephesi, ubi dam-
natur Flavianus. Aliam deinde Marcia-
nus imperator *Synodum convocat Chalcedo-*
ne, quæ est Oecumenica quarta, ad quam Pa-
tres convenere 630. qui omnes damnarunt Eu-
tychem ejusque aſſeclas; Opriorum concilio-
rum decreta confirmarunt. Ob insignem
imperatoris hujus in ipsos favorem, ortho-
doxi deinceps ab Eutychianis dicti sunt
Melchite, Eutychiani postmodum Jacobite
dici cœperunt, qvi, ut & Nestoriani, in o-
riente etiam nunc supersunt. 3. Meſſaliani,
qvi & Euchete & Enthusiaste dicti sunt,
superiore ſeculo orti, etiam ſub hoc perdu-
rarunt, rejecto verbo Dei, novis revelatio-
nibus & raptibus omnia tribuebant: ſic ple-
rosque fidei articulos cum veteribus hære-
ticis

ticis subvertentes. 4. *Semipelagiani* seu *Massilienses*, qvi docuerunt: conversionis quidem initium tribuendum esse viribus humanis, ejus vero complementum provenire ex Dei gratia. 5. *Prædestinatiani* particularitatem meriti Christi, & quorundam hominum ad interitum prædestinationem, docuerunt, damnati in concilio Arelatensi, A. C. 490.

SECULUM SEXTUM.

I. DE CHRISTIANISMO. Ubi notari possunt:

1. PRÆCIPUI DOCTORES, quales sunt
 i. Fulgentius Russensis, in Africa Episcopus, qvi obiit A. C. 529.; varia adversus *Arianos* & *Pelagianos* scripsit. 2. Johannes Maxentius Antiochenus, qvi contra *Nestorianos*, aliosque hæreticos, quædam scripsit.
 3. Boëtius Severinus, qvi floruit sub *Theoderico rege*, A. C. 520. Præter Philosophica, libros scripsit de Trinitate, de fide, de duabus Christi naturis adversus *Eutychem*. 4. Dionysius Exiguus Scytha, qvi A. 529. scripsit Cyclum Paschalem, & omissa èra *Dilectiani*, annos à nativitate Christi numerare
 K Bonae cœpit

sæpit. 6. Aurelius Cassiodorus, qvi floruit A.C. 540. scripsit commentaria in Psalmos & Cantica, institutiones divinarum lectionum, Chronicon, & Historiam Tripartitam ex Socrate, Theodoreto & Sozomeno. 7. Junilius, qvi scripsit de partibus divine legis. 8. Primosius, qvi scripsit commentaria in epistolas Pauli & Apocalypsin. 9. Evagrius, Historia Ecclesiastica scriptor, vixit A.C. 596. 10. Gregorius Turonensis, qvi scripsit Historiam Francorum, & de gloria Martyrum atque confessorum.

II. STATUS ECCLESIAE, I. In Oriente, ubi floruit sub imperatoribus Orthodoxis, utpote Justino, qvi ab Anastasio antecessore ejectos revocavit, & qvovis modo Arianorum hæresin extingere conatus est; & Justiniano, qvi Eutychianos compescuit, & Origenistas in concilio Constantinopolitano, qvod à qvibusdam OEcumenicum qvintum dicitur, damnari curavit. Incidit tamen deinceps in hæresin eorum, qvi docuerunt Christi corpus fuisse immortale. Evag. l. IV. c. 38. Sed & alii fuere insigni zelo clari viri, Orthodoxias proBUGNatores, inter qvos eminet Anastasius Antiochenus

ziochenus Episcopus, qui *Justiniani errorem intrepidè coarguit*. *Juris præsertim civili*, *studium suscitavit Justinianus*, ejus universi dispositione *uno corpore comprehensa*, & eadem in præcipuis Scholis atque Academij proponi jussâ. 2. In Occidente, ubi obtinuit *Arianismus*, eum propugnantibus *Gothis*, *in Italia atque Hispania, Vandalis vero in Africa*, qvorum non vulgaris extitit in Orthodoxos sævitia. Tandem verò, ubi post *binam Romæ occupationem*, cum reliquijs Gothorum superatus esset *Totila rex*, à *Narsete Justiniani duce*, qvievit *Arianorum in Italia furor*.

III. AMBITIO EPISCOPORUM ROMANORUM.
Crudele *Schisma* Romæ fuit, in electione *Symmachii & Laurentij*, qvorum neuter alteri voluit cedere, qvod tandem, *ejecto Laurentio* ægrè compositum est. Paulo post simul electi sunt, *Dioscorus & Bonifacius*; qvorum tamen ille mox obiit. A. 577. post obitum *Benedicti*, tribus mensibus ambitione & seditionibus decertatur. *Silverrius Theodahatum Gothorum Regem corrupit peccunia*, atque sic ejus opera Ponifex factus est. Simili arte obtinuit *Vigilius*

lius ut in Palmeriam insulam deportaretur Silverius, ipseque ei succederet. Aucta quoque hoc seculo est, *emulatio*, inter Romanos & Constantinopolitanos, quæ præcipua fuit perpetui Schismatis causa; cui tamen accessit controversia de processione Spiritus Sancti à filio; & pertinacius in oriente retenti Nestorij & Eutychis errores. Gregorius Magnus Pontifex Romanus Iohannem Constantinopolitanum ob affectatum OEcumenici titulu, graviter perstrinxit, atque ex fastu illius collegit, propinqua tum fuisse Antichristi tempora. *I. VI. Ep. 34.* Monasteria quoque hoc seculo exstructa sunt varia, præsertim à Benedictinis, quæ tamen non otiosorum hominum fuere receptacula, sed Philosophorum collegia. *vid. hoff. de orig. Schol.*

IV. ECCLESIAE PROPAGATIO. Converstæ ad religionem Christianam sunt hoc seculo 1. *Almandurus Saracenorum Rex*, qui admirabili constantiâ orthodoxam fidem contra Eutychianos retinuit. 2. *Zathus Colchorum Rex*, *Constantinopoli baptizatus*, A.C. 522. 3. *Brudeus Pictorum Rex*. 4. *A. dad Rex Æthiopum*, qui devictjs Omeritis

ex voto Constantinopolin legatos mittit ad Justinum, ab eo impetrat Episcopos. s.
Ethelbertus Cantuariensium Rex, ab uxore Bertha, Francorum Regis filia, inductus.
 Præter hos populi varii, utpote 1. *Heruli*,
 mansuetudine Justiniani moti, Evag. l. IV.
 c. 19. *Abasgi*, Evag. l. IV. c. 21. 3. *Iberi* &
Armenij. 4. *Britanni*. s. *Scoti* & *Picti*.

II. DE JUDAISMO. Anno Chr. 556. Ju-
 dæi Samaritanis juncti rebellarunt, & im-
 petu in Christianos facto, multos intere-
 merunt, eorumque templa cremarunt,
 sed mox ab *Adamantio Justiniani duce re-
 pressi sunt*, & variis suppliciis affecti. In-
 junctum quoque illis est, ut *Biblia Sacra*
earum gentium lingvis, ubi habitabant,
legerent. Feruntur etiam nonnulli eorum
 hoc seculo fidem Christianam amplexi.

III. DE GENTILISMO. Obtinuit hic
 inter populos, cum eos, qui ab initio fi-
 dem Christianam contumaciter rejece-
 rant, tum illos, qui suscep tam identidem
 deseruerant. Nec defuere, qui gentilium
 sacra, etiam illis in locis, ubi florebat
 ecclesia, reducere conati sunt, utpote
Philoponus Philosophus, qui *Johannis Con-*
stanti-

stantinopolitani Orationem, de Sacra Trinitate, impugnavit. Proclus Mathematicus, Priscianus Grammaticus, Trebonianus Jurisconsultus.

IV. DE HÆRESIBUS & CONCILIIS. Superfuerunt ex seculis prioribus Ariani, Nestoriani, Eutychiani, quorum hi Orthodoxos graviter afflixerunt, operâ præser-
tim Anastasi Imperatoris, qui contra quam initio promiserat, eis se adjunxit, & Orthodoxorum multa millia occidit. Eum quidem excommunicavit Symmachus Papa Ro-
manus; quam tamen audaciam risit & con-
tempsit Anastasius, ostendens Romanis E-
piscopis in Constantinopolitanos imperatores
nil potestatis esse. Hæreses autem hoc seculo
natae sunt, 1. Theopaschitarum, quales e-
rant Monachi quidam Scythæ, docentes u-
num de Trinitate esse passum, seu ipsam
Christi divinitatem esse mortuam, quæ Eu-
tychiana assertio, ab omnibus istius tem-
poris Orthodoxis damnata est. 2. Acepha-
lorum, quorum princeps fuit Severus Mo-
nachus Eutychianus, qui Anastasium con-
tra Orthodoxos incitavit: docuerunt hi,
duas quidem in Christo post unionem natu-

ras, sed proprietates earum ita confusas esse, ut humanae non supersint, sicuti gutta aceti in mare effusa, vires suas penitus perdit.

3. Agnoëtarum, qui docuerunt humanam naturam in Christo à divina prorsus absorptam esse; divinam quoque naturam quedam ignorasse. 4. Jacobitarum, hi Eutychiani quoque erant, à Jacobo quodam Syro denominati. Ab eodem quoque etiam in Oriente denominantur Eutychiani, Jacobite dicti, sicut Orthodoxi, Melchite. 5. Armeniorum, qui docuere Christum ex Maria virgine corpus humanum non assumpsisse, illud autem quod habuit ab initio conceptionis, corruptibile fuisse voluerunt, nihilominus tamen ex natura sua proprietate adorandum, unde ΦΑΡΤΟΛΑΤΡΑΙ seu ΣΚΗΝΟΛΑΤΡΑΙ dicti sunt, alii v. cum JULIANO HALICARNASSÆO statuerunt illud esse incorruptibile. Ideo vocati αΦΑΡΩΔΗΤΑΙ. Quaternitatem in Divinis personis introduxerunt, unde dicti πΤΕΡΩΔΙΤΑΙ, ut & ob cultam Domini crucem saugolatægi. 6. Origenistarum, quæ hoc seculo in Palestina revixit, ubi docuerunt animas ante corpora existere, & finem futurum infernali-

ym cruciatum. Hi unà cum Origenis scriptis, ut & Theodoro Mopsuesteno, Theodoro Cyri Episcopo, & Iba, Nestorianis, tum quidem defunctis, damnati sunt in concilio Constantinopolitano II. qvod Oecumenicum quintum dici solet, habito A. C. 553. sub imperatore Justiniano. Pariter contra Eutychianos habita sunt Concilia, primum quidem Rome A. C. 583. Ubi damnati sunt, Mongus Alexandrinus, & Gnapheus Antiochenus, Episcopi Eutychis Aſſeclæ, qvorum hic ad Trisagion, qvod in Ecclesia cantatur, de suo addidit: *Crucifixus propter nos.* Idem paulo ante in synodo Constantinopolitana damnati sunt. Contra, Nestoriani & Eutychiani, varia aduersus Orthodoxos habuere concilia.

SECULUM SEPTIMUM.

I. DE CHRISTIANISMO: cuius notandi sunt,

I. DOCTORES, qvorum non adeo multi fuere. Inter hos eminent i. Gregorius Magnus, Romanorum Episcopus, qui obiit A. C. 604. Scripsit *Commentaria in aliquor libros Biblicos*, *Dialogos cum Petro*, & pluri-

mas Epistolas, libris 12. comprehensas. Qvia tamen dialogi illi variis fabulis sunt referiti, putant quidam eos potius Græco cuiopian, recentiori scriptori, quam S. Gregorio tribuendos. Errores tamen in eo notantur satis graves; utpote quod docuerit, solvi posse conjugium per electionem vite monastice, opera nostra vim merendi habere, purgatorium dari, id est ex Spirituum apparitionibus constare posse. 2. Hesychius, Episcopus Hierosolymitanus, qui libros semper in Leviticum scripsit. 3. Sophronius, cuius extant due Epistole in Bibliotheca patrum. 4. Johannes Moschus, qui librum scripsit, pratum spirituale, dictum, 5. Antiochus, qui scripsit 129. Homilias. 6. Isidorus Hispalensis, qui scripsit varia opera Chronologica, Historica, Grammatica, & Theologica. 7. Julianus, Episcopus Tiletanus, qui tres libros contra Iudeos, & totidem de futuro seculo, scripsit. 8. Anastasius Nicenius, qui responsiones scripsit ad Questiones de varijs capitibus Ecclesiasticis.

II. MORBI. 1. *Vitia Episcoporum.* (1) Orientalium, quorum principi in Monotheitarum errorem consenserunt. (2) Romanorum

manorum, qvorum ambitio pristinos limites longe supergressa est. Nam Bonifacius III. à Phoca imperatore parricidâ, titulum Oecumenici, tandem magna contentione obtinuit, A. C. 606. Ex qvo tempore Episcopi Romani, omni operâ in id incubuerunt, ut primatum istum in omnes Ecclesias & Episcopos tenerent, & novis additamentis augerent. Recte itaque ad initia hujus seculi, resertur ortus Antichristi in occidente.

III. Rerum publ. variae mutationes. Phocas Mauritium imperatorem Constantinopoli occidit, & imperium occupat; huncq; per duces quosdam superatum deturbat Heraclius, qui rursus Phocæ pudenda & caput amputare curavit, truncum militibus in foro eomburendum tradit. Heraclio, ob inertiam & errorem Monothelitarum infami, succedit Constantinus. Hunc noverca Martina venenō tollit, ipsa paulo post à Senatu turbatur, & lingvæ resectione punitur, filio ejus Heracionæ nasus præciditur. His relegatis Constans succedit fratricida, qui & ipse per insidias sublatus, imperium relinquit Mixizio. Hunc filius Constantis

Constantinus Pogonatus occidit, qui & fratres suos nasis truncat: succedit huic Justinianus, sub quo imperium ab Arabibus variè affictum est. Hic à Leontio multilatus naso, in Chersonesum relegatur, quod etiam ipsi Leontio paulo post contigit. Hæc dissidia Persis & Arabibus ansam præbuere, imperium invadendi occupandique. Arabes quidem, socii ante Romanorum contra Persas, fraudati stipendiis ab Heraclio deficiunt, & Muhammedem impostorem nacti ducem, novum moluntur regnum, breviqve admodum tempore, Syriam, Phœniciam, Africam, Rhodium, Siciliam, subegerunt. Persæ Armeniam, Cappadociam, Paphlagoniam ceperunt: tandem etiam hi Arabibus seu Saracenis subjecti, quorum etiam religionem suscepserunt.

II. DE MUHAMMEDISMO. Huic originem dedit Muhamed, natus in Urbe Arabiae desertæ Mecca, A.C. 580. Ex nobili Koreischitarum familia, Patre Abdalla, Matre Emina. Hic primos annos variis negotiis, maxime servilibus, & susceptis in Syriam peregrinationibus, trivit. Anno vero etatis 40, cum observasset Christianorum

VARIA

varia in religione & Republ. dissidia, atq;
vitia, Iudeorum contemptum & duram ubi-
gue sortem, & Arabum barbariem; novam
religionem ipse consuit, qvam ab Archan-
gelo Gabriele se accepisse finxit. Mixtu-
ram illa continet antiquarum qvarundam
hæresium, fabularum Judaicarum, & su-
perstitionis gentilium veteris: hanc gladio
propagavit, & devictis qvibuscunq; gen-
tilibus obtrusit. Ipsemet qvidem decen-
nio totam Arabiam subjugavit. Hinc suc-
cessor ejus Abubeker Syriam occupavit;
hinc Omar Persas & Palæstinam totam, Me-
sopotamiam atq; Egyptum; post hunc Othman,
Cyprum & Insulas Cyclades, atq; Armeniam.
Post Ali cum aliis intestina bella gessit, re-
gnumq; reliquit Muavia, sub qvo Sara-
ceni invaserunt Hispaniam. Atq; ve in his
Antichristus orientis, Ecclesiam hoc secu-
lo pressit.

III. DE JUDAISMO. Ausi etiam hoc
seculo sunt Judei varias seditiones excitare.
Antiochiæ, sub Phoca, Christianos multos,
ipsumq; Patriarcham Anastasium occi-
derunt, sed mox tum comprehensi & pu-
niti. Cum Persæ Christianos persequerentur

tur, *Judei eos capos avide emerunt, & magna crudelitate interfecerunt.* Ideoqve si-
cute eos Phocas Antiochia, sic quoqve Heraclius Hierosolyma expulit. Permissa Damascenis invicem in illos s̄aviendi licentia.
In Hispania A.C. 614. & 638. contra eos pro-
posita sunt edicta, ut toto regno excederent,
nisi Christiani fieri vellent. In Galliam fu-
gientes, paribus ibi edictis sunt excepti, eo
qvod prædictum fuit, *religionem Christianam à circumcisio[n]e subversum iri:* qvi ta-
men non *Judei*, sed *Saraceni* erant.

IV. DE HÆRESIBUS ET CONCILIIS.

Arianorum qvædam reliquia in Italia &
Lusitania superfuerunt, & Pelagianorum in
Anglia. Hic autem accessit hæresis, (1)
Pontificiorum, cuius initium merito refer-
tur ad Bonifacium III. qui ornatus à Phoca
titulo & autoritate OEcumenici, licentiam
transmisit ad successores, qvosvis errores
Ecclesiae obtrudendi. Factum tamen est sin-
gulari Dei providentia, ut relicta fuerit Ec-
clesie Catechesis, præcipua Christianismi ca-
pita complectens, & semper aliqui fuerint in-
venti, qvi saniora senserint & decuerint. (2)
Monothelitarum, horum sub Mauricio prin-
ceps

ceps fuit monachus, *Patricida Marus* dictus, qui docuit, *in Christo esse duas naturas, unam voluntatem, unum opus, & unam personam*. Hunc deinde secuti sunt *Syrus Alexandriae, Sardius & Pichus Constantiopolitani Episcopi*, quorum autoritate in eundem errorem pertractus est *Heraclius imperator*. Damnati autem sunt hi, primum in *Concilio Lateranensi*, sub *Martiano A. C. 642.* deinceps quoque in *Constantinopolitano III. generali VI.* (unde *Trini-sexum* appellatur) sub *Constantino Pogonato A. C. 680.* ubi inter *Monothelitarum* patronos, *Honorius* Rot. Episcopus ponitur. In hoc concilio, sicut nec in proximè precedente Constantinopolitano, nulli conditi sunt canones, sicut in primis 4. generalibus, ideoque hoc supplevit *Synodus Trullana, à Trullo, imperialis palatii Secretario*, sic dicta, sub *Justiniano imperatore habita Juniore, A. C. 692.* quæ *Quinisexta* dicitur, quasi *quinti-sexti generalis Concilij complementum*. Canones illius sunt 103. agentes de conjugio clericorum, quod contractum ante ordinationem ratum judicat, post ordinacionem quoque inferioribus gradibus permit-

titur. De Jejunio Sabbatis: Et de esu sanguinis atque suffocati, quem Græci putant esse illicitum. Varia quoque Toleti in Hispania, hoc seculo, cum contra Monotheitas, tum aliis de rebus, habita sunt concilia. Imperator Constans, svasu Pauli Episcopi Constantinopolitani, proponit edictum, quod typum appellat: in quo disputationem de voluntate Christi, vel duplice, prohibet. At illud Episcopi Romani, Theodorus & Marcius, habitis Conciliis damnant. Non tamen destitit Imperator Typi approbationem summis conatibus urgere, saeviens in illos, qui recusant. Hinc in Anglia, Gallia & Italia, varia coacta sunt Concilia, in quibus sententia Monothelitarum damnata est. Schisma autem, inter Orientales & Occidentales, in Concilio Trullano adhuc redditum est acutius, quæ res, & hereticis & hostibus infidelibus, tam faciles peperit victorias.

[SECULUM OCTAVUM.]

I. DE CHRISTIANISMO.

I. DOCTORES fuere, i. Beda Anglus, cuius opera, 8. tomis comprehensa, extant, in quibus tamen quædam sunt supposititia, mor-

mortuus hic perhibetur A. C. 732. (2) Damasenus, Bedæ æqvalis, scripsit varia, ex quibus præcipua sunt lib. iv. de Orthodoxa fide, de duabus voluntatibus Christi, Dialogus adversus Manichæos, de centum hæresibus, Altercatione Christiani & Saraceni. Multa tamen etiam subtilia, & à veterum simplicitate longe abhorrentia, continet. (3) Paulus Diaconus, scripsit Historiam Romanam & Longobardicam. (4) Paulinus Aquilejensis, A.C. 780. Librum scripsit de S. Trinitate contra Felicem & Elipandum. (5) Albinus Alcuinus, Bedæ discipulus, Caroli magni Preceptor.

II. STATUS ECCLESIAE afflictus: (1) Orientalis. Saraceni orientis, Domini, Christianis tempa sensim surripuerunt, studia literarum Arabicâ solum lingvâ excoli jusserunt; imperatores interim Constantinopolitani, civilibus præcipue bellis intenti fuere. Justinianus, à Philippico victus, capite truncatus est. Philippicus Monothelicas fovit, Orthodoxos vero varie pressit, & Synodum cœptam Constantinopolanam damnari curavit; Hunc naso truncat præfectus ejus Rufus, & Artemium proclamat imperato-

rem, qvi à Joh. Patriarcha heretico inaugu-
ratur. Eum Theodosius, cui renitenti ob-
trusum est ab exercitu imperium, captum
sondet, & habitu monastico induitum Thes-
salonicam in exilium mittit. Ipse paulo
post cum audiret, imperium ab Armenis
& Saracenis Leoni Isakuro delatum esse, se ab-
dicat, & fit Clericus. Hisce imperatorum
dissidijs usi Saraceni, occupata Asia, Thra-
ciam populati sunt, ipsamque Constanti-
nopolin gravi obsidione presserunt: ab hac
rejecti, Christianis exercitium religionis
prohibent, illis vero, qvi ad ipsos defecis-
sent, immunitatem à tributis concedunt.
Tumultus præterea variis fuere ob imagines,
qvas Leo Isaurus, edicto promulgato, jussit
promiscue demoliri, moderatioribus pleris que
executionem dissuadentibus. Sed tamen va-
riè afflicti sunt, qvi consensum præbere
recusarunt: unde Gregorius Episcopus Ro-
manus imperatorem excommunicavit, qua
tamen re ille magis adhuc est exacerbatus,
sævitque varia crudelitate in Episco-
pos, ipsius sententiæ nolentes accedere. Fi-
lius ejus Constantinus Copronymus, contra
hostes qvidem Saracenos movet, sed eo
ab-

absente imperium invadit *Artavastus*, qui pro favore populi conciliando, restituit à Leone rejectas imagines. Sollicitantur ab utroque in auxilium *Saraceni*, qui hac occasione, reliqua in Asia minore loca occupant. Vincitur tandem à *Constantino Artavastus*, eiq; ut & duobus filiis ejus, eruntur oculi. Hinc confirmato imperio, *Constantinus* felicius contra Saracenos pugnat. Redux concilium celebrat *Constantinopoli*, quod *Oecumenicum septimum* haberi jubet, ubi imagines omnes, tanquam Idola, damnat, per crucem tamen Christi jurare permittit. Exinde eos, qui imagines retinuerunt, atrociter persequitur, *Andream Calybitem* præcipue morte crudeli tollit. *Monachis* præcipit, ut uxores ducant, & vitam degent civilem. Constantino succedit filius *Leo*, qui fratrem *Nicophorum* detondet & in *Chersonesum* relegat; Imagines quoque, patris exemplo, sævè persequitur. Eo defuncto imagines restituit coniux *Irene*. Monachos quoque & *Moniales* in cœnobia reducit. *Niceæ concilium* celebrat, in quo retinendas esse imagines, & collendas statuitur, à filio deniq; *Constantino*, &

& ipsa imperio dejicitur. *Constantinus* patruos male mutilat. *Nicephorum* quidem oculis, *Christopherum* autem & *Nicetam*, præter oculos, etiam linguis abscissis. Hi demum ab *Irene* occiduntur, qvæ etiam filium *Constantinum* oculis, statimqve vita privavit.

(2) *OCCIDENTALIS*, qvam & *Pontifices Romani* & *Saraceni* misere affixerunt. His accessere parum æqviORES *Longobardi*. Hi *ItaliAM* tenuerunt, *Saraceni* autem *Hispaniam*. Multa qvoqve *Gallie* & *Italia* intulere damna. *Pontifices autem Romani*, vires & autoritatem suam magnopere auxerant. Laudem est meritus *Gregorius*, qvod contibus Leonis Iconoclastæ restiterit, sed nimis arroganter tributa ejus in Italia inhibuit. *Longobardos* incitavit adversus illum, cuius exemplum secutus *Zacharias*, fœdere cum *Longobardis* iusto, *ItaliAM* cum illis partitus est, frustra reclamantibus imperatoribus. Hic qvoqve à *Pipino* consultus de regno *Francie*, audacissimè pronunciat. *Pipinum Regem* decernit, *Hildericum* vero dejectum, in Monasterium detrudit. Hinc in successores ejus stupenda extant Francorum Regnum

Regum beneficia. Stephanus enim Pontifex,
non tantum à *Pipino contra Longobardos*
defensus est, sed & plurium provinciarum
in Italia constitutus Dominus. Addidit insu-
per majora Carolus magnus, Pipini filius,
cui gratias relaturus Pontifex Leo, eum Au-
gustum renunciat, & Occidentis imperato-
rem, Orientis imperio abrogato. Invaluit et-
iam hoc seculo perswasio Fominum de
purgatorio, cui confirmando novæ subinde
visiones & fabulæ credulis sunt obtrusæ.
Ex destructis Scholis, miserabilis occiden-
tem pene totum invasit barbaries. S. & S. &
negligenter lecta est, vitis autem patrum
seu potius fabulis, multa lectio impensa.
Qui doctiores fuere, missis præcipuis fi-
dei, aut langvidius expositis, articulis, lu-
bentius intricatis questionibus se dedide-
re. Et de literis qvidem actum omnino fui-
set, nisi Carolus Magnus Academiam Parisien-
sem, aliasqve passim Scholas erexisset, qvæ
tamen studia literarum collapsa non potu-
erunt in integrum restituere.

II. DE MUHAMMEDISMO. Variis
hoc seculo dissidiis & seditionibus Imper-
rium Saracenicum laboravit, sed tamen si-
mul

mūl arma sua longe lateqve protulit, antiusque redditum est, accessu minoris Asiae præsertim & Hispaniae, unde quoqve mirifice decrescebat hoc seculo Ecclesia, Mubamedianis Christiano, partim vi, partim promissis atqve premijs, varie seducentibus. Inter Saracenos tamen studia literarum, præsertim Philosophica flouerunt. Ex imperatoribus qvidam Christianis se humanos præbuerunt, plures autem eos crudeliter sunt persecuti. Clades tamen non ignobiles illis subinde ab imperatoribus Constantinopolitanis sunt illatae, ut & Turcis, qvorum hoc seculo primum audita sunt arma. Illi enim patria sua Scythia exentes, novas sedes qvæsituri, varias orientis provincias occuparunt, variis præliis Persas & Saracenos fuderunt, donec tandem cum his in unam religionem & gentem coalescerent.

III. DE GENTILISMO: Amplas hic tenuit orbis partes; plenè tamen ei hoc seculo renunciasse deprehenduntur Vestphali, Saxones, Brunsvicenses, Frisij, Ungari, BAVARI, & nonnulli alij Germanie populi.

IV. *DE Judaism.* Habuerunt Judæi, etiam hoc seculo, suos doctores, nec *Christianis* multi accessisse deprehenduntur. *Leo imperator* qvidem multos ad *Baptismum suscipiendum coegerit*, sed plerique ad pristinam superstitionem redierunt. Odium autem suum in *Christianos* satis prodiderunt *Judæi Cordubenses*, urbem Saracenis dedentes, cum *Christiani* ad legendas palmas urbe exiissent.

V. *DE HÆRESIBUS & SCHISMATIBUS,* atque *CONCILII* illis oppositis. Superfuerunt ex superiore seculo, *Jacobite & Monothelite*, à quibus gravia quæque passi sunt *Orthodoxi*. *Papismo* & magna facta est authoritatis errorumque accessio. Ortus autem sub hoc seculo tribuitur erroribus: 1. *Felicitis & Elipandi*, qui & *Adoptionarij* cum asseclis dicti, docuerunt *Christum*, secundum humanam naturam, non esse filium Dei naturalem, sed tantum adoptivum. Hi in *Concilio Francofurtensi*, A. C. 794. à *Carolo Magno* habito, sunt damnati. 2. *Iconomachorum*, qui de *imaginibus tollendis* variè laborarunt. Has tollendas esse decrevit *Concilium Constantinopolitanum VII.* ad.

reti

retinendas Nicennum II. Optimè controver-
siam decidit Concilium Francofurtense: re-
tinendas esse, sed minime colendas: qva de-
re etiam Carolus Magnus peculiarem librum
edidit.

SECU LUM NONUM.

I. DE CHRISTIANISMO; Cujus nota,

I. DOCTORES; inter qvos præceptui
 sunt (1) Nicephorus, Episcopus Constanti-
 nopolitanus, scripsit *Chronicon*, & libros 4.
 contra Iconomachos. (2) Nitardus, Caroli
Magni filius, vel, ut alii volunt, nepos. (3)
Freculphus, scripsit libros v. *bisteria univer-*
salis, ab orbe condito ad Annum Christi 660.
 (4) Rabanus Maurus, Moguntinus Episco-
 pus, hic *commentarios in universam scri-*
pturam ordinavit. (5) Strabo Fulensis, ex
 Rabani præceptoris sui *commentariis*
glossam ordinariam composuit. (6) Hay-
mo, Episcopus Halberstadiensis, scripsit
historiam universalem, *Eccles.* & *commen-*
tarios in omnes libros Sacros. (7) Simon
Metaphrastes, scripsit *vitas patrum*, *pluri-*
mis fabulis, vel ab ipsomet, vel posterioribus
Monachis

Monachis refertas. (8) Photius, Constantinopolitanus Episcopus, scripsit Bibliothecam, & Canones Apostolorum atq; Conciliorum. (9) Anastasius, Bibliothecarius Romanus, scripsit vitas pontificum Romanorum. (10) Hincmarus, scripsit parenesim ad Carolum Crassum, & filios Ludovici p̄ij. (11) Remigius, scripsit commentarios in Psalmos & prophetas.

II. SPATUM TURBATUM: 1. In Republica seu imperio, (1) Orientis, qvod variis dissidiis civilibus, & exterorum invasionibus obnoxium, Nicephorus exactiōibus exhaustus, tandemque a Bulgariis vixus interficitur, & mortuus vario fit ludibrio. Hujus filius Staurachius, assumpto Monachi habitu, imperium cessit affini Michaëli fconolatræ; hunc in Monasterium detrusit Leo, castravitque filium ejus Theophylactum, postea rem melius egit contra Bulgares. Imaginum vero cultum damnavit. Hunc sustulit Michaël Balbus, nullius religionis homo: eum securus est Theophylus, huncque Michael III. itidem insignis imaginum patronus: injuriis in Matrem & Sororem, imperii penitus negligens. Hunc

sustulit Basilius; quem ideo ut homicidam excommunicavit Photius, propter quod sede sua ad tempus dejicitur. Ei successit Leo variis suorum infidiis vexatus. (2) Occidentis, quod Græcis ademptum, Carolo Magno concessit Pontifex. Floruit id sub Carolo, & sub filio Ludovico pio, atque nepte Lothario. Cum inter hujus filios divisum esset, variis eorum certaminibus misere diu est afflictum, eaque occasione Ungari Germaniam, Normanni Angliam Galliamq; populari sunt.

2. In Ecclesia (1) Orientis: cuius præcipuas sedes occuparunt, partim hæretici, ut Jacobite Alexandriam; partim Muslimis fauentes, ut Antiocheni & Hierosolymitani; partim Superstitionis imaginum defensores, ut Constantinopolitani plures. Saraceni interim florentissimas Asia Africæq; Ecclesias, aliquando tentatas, in suas partes pertrahunt. (2) Occidentis: cuius Antistites ex Romani Pontificis nutu omnes pendebant, adeoque prompti erant propagatores errorum, quos subinde cuderunt pontifices. Hinc magnopere invaluit cultus sanctorum, imaginum, reliquiarum, numerus

numerus festorum' sanctis dedicarum, indulgentiarum abusus, & peregrinationum ad loca sancta. Venditari quoque cœpta sunt miracula, verum ad superstitiones confirmandas' unice directa. Pontifices Romanos rudes fuisse atque supersticiosos, vistis infames & negligentes Ecclesie', docent ipsi scriptores pontificii: illi etiam variorum, in Pontificum Electione, schismatum meminere. Incidit quoque in hoc seculum pontificatus Gilbertæ papiste, qua Johannes Octavus dicebatur, puerperio tandem sexum prodens: de cuius historiæ veritate veteres non dubitarunt.

III. DEFENSORES VERITATIS adversus invalescentes errores. Ludovicus
pius jussit Script. Sacr. in lingvam Franci- NB.
cam transferri per Otthofridum; Methodius in lingvam Sclavonicam eam transtulit. Frustra repugnante Pontifice Romano, imaginum cultum, præter plurimos Græcorum, damnavit Concilium Parisiense A.
C. 825. Gotschalchum, dicentem quosdam ad exitium predestinatos esse absolute, refutarunt Rabanus & Hinemarus. Bertramus impugnavit transubstantiationem, sed

incidit in errorem docentium sacramenta esse vuda signa. Primum Romani Pontificis valide impugnarunt omnes Orientales, maxime Photius, nec in Occidente defuerunt, qui fastum ejus improbarunt, ut Carolus Rex Gallie, cum Regni sui Episcopis & Belgis.

IV. ECCLESIAE PROPAGATIONEM, præsertim in Septentrione nostro: primum sub Bernone Rege, qui Ecclesiam Lincopensem fundavit, opera cuiusdam Herberti. Hinc Ansgarius Gallus Monachus, in Metropoli Bircham, sub eodem Rege docuit Evangelium, postea Archiepiscopus Bremenensis factus; sub Olae Rege idem denuo Bircam reversus est, templum ibi Casbendale instituit. Post institutam deinceps, circa finem hujus seculi, Oxonensem Academiam, docti viri inde huc, & in alias regiones, non contemnendam religionis aliarumque litterarum cognitionem traduxerunt. Conversi quoque ad fidem leguntur Bohemi, Bulgari, Moravi, Russi, Dalmatae, Dani, Norvegi.

II. DE MUHAMMEDISMO. In hoc invaluuit superstitione varia, præsertim studi-

um & utilitas peregrinationum ad urbem Meccam. Certamina quoque fuere varia inter sectas diversas, præsertim Persas atque Caliphæ addictiores, & Arabes solum Muhammedem venerantes. Hæ dissidentes sectæ exinde semper ad nostra tempora durarunt. Imperatorum quosdam Christianorum affixerunt, partim saevis persecutionibus, partim alijs oneribus, à quibus ne ipsi quidem Episcopi exempti. Nicephorus Constantinopoli imperator, illis coactus est tributum pendere; deprædatæ sunt ab iisdem Corsica & Sardinia, subjugantur Creta & Sicilia, vastata quoque Italia, Dalmatia, Illyricum: sed tamen nimis late se diffundentes, aliquot cladibus à Christianis sunt affecti. Inter tot bella, floruerunt tamen inter Saracenos studia Philosophie, Poëseos & Medicinae.

III. DE GENTILISMO: Huic addicti Dani & Normanni, Christianos in Gallia. Anglia & Hibernia, affixerunt, donec tandem & ipsi CHRISTO nomen darent. Pares saevitiae in Germania usurpatæ. Ungari quoque addiderunt pertinacem in barbarie perseverantiam.

IV. DE JUDAISMO. Scholas Judei habuere, præsertim in Babylonia, perstiterunt in superstitione & odio in Christianos, cui etiam fraudes junxerunt; præsertim Medici, à qvorum uno Carolus Calvus veneno sublatus est.

V. DE HÆRESIBUS. Orientis Ecclesiæ vexarunt Manichai, Jacubita, Nestoriani, Iconolatæ. Occidentis vero, Pontifices Romani, cum suis asseclis. Prædestinatianorum errorem reduxit Godescalkus, sed à Rabano & Hincmaro refutatus est. Bertramus & Erigena Scotus, docuere sacramenta tantum signa esse.

SECULUM DECIMUM.

I. DE CHRISTIANISMO. Cujus notari debent,

1. DOCTORES præcipui; quales sunt 1. Leo imperator, qvi librum scripsit ad Regem Saracenorum, de fidei Christianæ veritate, & impietate Saracenice. (2) Marcus Eremita, scripsit varia opuscula Theologica. (3) Rudolphus, scripsit libros xx. in Leviticum. (4) Luitrandus Tirinensis, scripsit libros 6. historiarum. (5) Fredoardus, qvi Chronicon scri-

scripsit. (6) *Moses Barcepha Syrus*, scripsit librum de *Paradiso*.

II. *STATUS TURBATUS*, & (1) imperii; Cum *Orientis*. Alexander ob desidiam & luxuriam *Porcus* dictus est: *Constantinus* bellis civilibus implicitus est, & varia fortuna cum *Bulgaris* pugnavit. *Romanus* qvoqve varios habuit æmulos. *Constantinus* & *Romanus* II. fuere segnes in curanda Republ. & Ecclesia. Hinc *Nicephorus*, intestinis dissidiis aliquandiu occupatus, felicius tandem aduersus *Saracenos* res gerit. Conjugis vero insidiis tollitur. Successor *Johannes Zimisca*, ejus acta rescindit, filios & cognatos in exilium pellit, in æmulos sævit, ipse deniqve venenæ tollitur. *Constantinus Ultimus* hujus seculi, diu cum æmulis bella gerit. Tum *Occidentis*: Imperatoris dignitas à Francis transfertur ad *Saxones*, qvorum primus *Henricus Auceps* dictus, eam suscepit: ejus filius *Otto*, florentes reddidit Saxoniæ ecclesiæ. Hujus nepos *Otho III. septem viros electores* in Imperio constituit. Regnum qvoqve Galliæ, a Posteris *Pipini* ad *Hugonem Capetum* pervenit. (2) Ecclesiæ,

Cum orientis, quam vexarunt, (1) Saraceni, templa Christianorum, adjuvantibus Judæis, incendentes. (2) Hæretici, Nestoriani, Jacobite, Manichei. (3) Intestina dissidia, de Episcopatibus, aliisque exigui momenti rebus: verumtamen Ecclesiæ usum magnopere stabilivit vigor literum Constantinopolit & Alexandriae, ut & inita inter præcipuos Patriarchas concordia. Tum Occidentis: hanc præcipue affixerunt Pontifices Romani, qui, docentibus ipsis Pontificiis, hoc seculo omnium pessimi fuere. Patentur n. eos fuisse fures, invasores, magos, Simoniacos, tyrannos, perjuros, scelestos, monstra, hæreticos, Antichristos. Auctæ sunt superstitiones, introducta Canonizatione, campanarum baptismo, quem hoc seculo primus adhibuit in templo Lasseranensi, Johannes XIII. fide fictitijs visionibus promiscue habita, studio conquirendi colendique reliquias, & divinam illis virtutem tribuendi, observatione futilium regularum Monachalium. Monasteria, non literarum aut pietatis, sed libidinum factæ sunt officinæ.

III. PROPUGNATORES veritatis contra

POM-

Pontifices, qvi sicut hoc seculo pene omnes insigniter mali fuere, sic quoque inventi sunt, qvi eos reprehenderent: inter quos eminet *Gerbertus*, cuius in *Rhemensi Concilio* habita contra Pontifices oratio, exstat. *Libertatem conjugij clericorum in masculine hoc seculo assuerunt Angli, Galli, Germani*. Contra *Transubstantiationem* quoque disputatum est in *Anglia*; tota interim Orientis Ecclesia, *primatum & fastum Pontificum Romanorum* damnavit, & plerasque ab illis introductas *superstitiones*, improbavit.

IV. *ECCLESIAE PROPAGATIO*.
Danorum quidam superiore seculo Christo nomen dedere, plures autem in cultu *Idolorum*, quae olim ipsis & *Svecis* fuere communia, *Thoronis*, *Odhensi* & *Frigge*, permanserunt. *Sveno Rex* hoc seculo baptizatus est, e *baptismo* levatus ab *Othonne primo*, dictus *Svenotbo*. Hinc *Hamburgensis Episcopus*, superstitionem eradicandi, & religionem Christianam propagandi causa, regnum peragravit, Birchæ tandem mortuus. Postea *Ericus Sveciae Rex Doctor* res impetravit ab Archiepiscopo *Bremensi*, *Adelwardum & Stephanum*. Similiter *Rex Olaus*

N.B. Olaus a Mildrado Angliae rege obtinuit Sigfridum, tresque ejus nepotes, qvorum opera per totum Specie Regnum, ipsamqve Finnouiam, fides Christianæ & propagata. Et hi quidem omnes eximii doctores, Martyres tandem facti sunt. Conversi quoque leguntur hoc seculo Rubeni, Silesii, Poloni, Hungari, Saxones, Livoni, Aesthones, Curetes.

N.B. II. DE MUHAMMEDISMO. Vastum Saracenorum imperium in varias Dynastias, quæ inter se variis dissensionibus collidebantur, divisum est. Religionem quoque aperta vi turbarunt Karmatai & Mardvagis. Studia tamen inter illos, præsertim Poëeos & Matheos, non infeliciter exulta sunt. Christianos aliquando lenius, plerumque tamen gravius affixerunt. Majorum Italie partem, aut ceperunt aut misere populi sunt. Ottonem II. qui junctis Græcis in Calabria eis occurrit, ingenti clade affecerunt. Subinde tamen a Gallis, Hetruscis & Gracis, egregie multati sunt & repressi.

III. DE GENTILISMO. Huic addicti quidam, apertum Christianismo bellum move-

moverunt, ut Dani & Normanni ante conversionem, sicut & Hungari, Prutheni & Selavi, in superstitione permanentes, crudeliter exceperunt, qvotqvor ipsos ad saniorem mentem perducere sunt conati. Fuere etiam in nostra patria, qvi religionis propagationi proserve se opposuerint, & plenam contra praecones verbi incitarint.

IV. DE JUDAISMO. Iudei ante variè vexati, plures hoc seculo experti sunt ærumnas. Destructæ enim sunt præcipuæ eorum Scholæ in Oriente, reliquis autem præfuere homines inepti, nihil tamen de odio in Christianos remiserunt, ut ut sæpè eorum usi fuerint contra Saracenos patrocinio.

V. DE HÆRESIBUS. Manserunt in Oriente Manichei, Nestoriani, Jacobite; in Occidente coeptam superstitionum telam strenue pertexuerunt Romani Pontifices. Repullulavit autem hoc seculo in Italia hæresis Anthropomorphitarum, qvam eruditione suâ repressit Racherius Episcopus Veronensis.

SECOLUM UNDECIMUM.

I. DE CHRISTIANISMO Occur-
runt hic notanda:

1. DOCTORES, inter quos eminet (1) Lea
ix. Pontifex Romanus, qui scripsit contra
errores Graecorum. (2) Gregorius VII. Papa,
 quae multas epistolas scripsit. (3) Lanfrancus,
 disputavit contra Berengarium, eique li-
 brum, de veritate corporis Domini in Eucha-
ristia, opposuit. (4) Georgius Cedrenus, scri-
 psit historiam ab orbe condito ad annum
 Christi 1057. (5) Theophylactus, Bulgaro-
 rum Episcopus, scripsit in Prophetas mino-
res, & IV. Evangelistas, & omnes Pauli Episto-
las. (6) Anshelmus Lucensis, scripsit pro
Gregorio VII. contra Henricum Imperato-
rem. (7) Anshelmus Cantuariensis, scri-
 psit commentaria in plerosq; libros scri-
pture, & varios tractatus contra Graecos:
 huic quoque formula tribuitur absolvendi
hominem agonizantem, per omnia Ortho-
doxa. (8) Anshelmus Laudanensis, auctor
Glossae interlinearis, (9) OEcumenius Gra-
cus, scripsit catenam ex antiquis patribus im-
 acta apostolorum & Epistolas Pauli. (10) O-
lympiodorus, scripsit Catenam ex Patribus

in Jobum. (ii) Mariannus Scotus, scripsit Chronicon à condito mundo ad A.C. 1083. (ii) Bruno, Chartulariorum institutor. &c.

II. STATUS IMPERII: 1. Orientis, cuius imperatores plerique molles atque segenes fuisse traduntur. Summa quoque rerum aliquando penes feminas fuit: varia etiam hoc seculo bella civilia imperatores gesserunt, unde factum, ut non adeo magnæ fuerint eorum res contra Saracenos & Turcas gestæ. 2. Occidentis: accidit autem in hoc novum illud, ut imperator Henricus IV. per Papam Gregorium VII. depuneretur, & hoc incitante atque successoribus, impugnaretur à filio suo Henrico V. & victus fædo carcere affligeretur, donec tandem ex mœrore obiret A. C. 1106. Cum sic Germania tota civili bello arderet, Normanni non tantum Angliam & præcipuam Galliae partem, sed & multas Italie provincias, partim possederunt, partim populatis sunt.

III. STATUS ECCLESIE, 1. Orientis: hæc excommunicata à Leone IX., Romanam vicissim excommunicavit, per Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum. De primatu inter Romanos & Gracos acriter dispu-

disputatum est. Sicut quoque Anathema-
20 feriit Henricum imperatorem Gregorius
Papa Romanus, sic idem in Communionem im-
peratorem ausus est Michaeli Constantinope-
litanus. Africanae Ecclesiae penè omnes suc-
cubuere Saracenis. Sedes vero Patriarcha-
les, Antiochena & Alexandrina, tenebantur
a Jacobitis. Invaluit præterea apud Grecos,
superstitiosus imaginum & reliquiarum
cultus. 2. Occidentis; quæ inauditæ Ponti-
ficum Romanorum tyrannidi, præsertim Gre-
gorij VII. misere succubuit. His, quod ad
cumulum imperii & dominationis deerat,
superaddit ille, qui Hildebrandus dictus
fuit ante pontificatum. Primum docu-
mentum dedit in Henrico quarto, quem
non contentus excommunicasse, etiam im-
perio privavit. Hac formula enim usus
est: Henricum Regem Sc. imperatoria ad-
ministracione, regiag, dejicio, & Christia-
nos omnes, imperio subjectos, juramento illo
absolvo, quo fidem veris Regibus prestare
consuererant; interdicoq, Christianis omni-
tibus. illo juramento absolutis, ne Henrico ulla-
in re obtemperent, Rudolphum in regem su-
scipiant. Huic coronam misit, cum inscripti-
one:

one: Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho. Simile quoque minatus est Philippo Gallie Regi, quo territo, toti regno facile denarium S. Petri imposuit. Regna quoque Hispanie, Ungaria, Russie, Romanæ Ecclesiæ propria fecit. Primus jura-
 menum ab Imperatoribus sibi præstari juf-
 sit, et Papa solius pedes omnes principes de-
osculari. Prætera constituit, ne ullum ca-
 put, aut liber ullus, absq; illius autoritatem, am-
 haberetur canonicus; Quod sententiam il-
 lius nemo, ille vero omnium retractare pos-
 sit; Quod à nemine judicari debeat. Do-
 cuit denique, Ecclesiam Romanam nunquam
 errare posse; & ejus Pontificem meritis Di-
 vi Petri indubitanter reddi sanctum. In
 Synodo Romana A. C. 1074, cælibatum cler-
 icorum, tanquam universalem legem, san-
 xit, & omnibus ecclesiis severissimè in-
 junxit. Pari severitate abstinentiam ab eis
 carnium die sabbati, omnibus Christianis
 injunxit, A. C. 1078. & A. C. 1079. Trans-
substantiationem autoritate Concilij Romani
 firmavit, eamque improbantes damnavit.
 Sic cum novi articuli fidei Ecclesiæ obtrude-
 rentur, ad summum fastigium perducta est
 super

onij superstitio, studia profligata jacebant con-
astor tempta. Monachatus novis ordinibus au-
ctus, & sola ignorantia atq; desidio notus
est redditus.

**IV. OPPUGNATORES TYRANNIDIS PONTIFI-
CIAE.** Imprimis Otto imperator, jus suum in
Italiam assertit, idem, ut & Henricus, Cleri-
corum luxuriam coarguit & repressit. Conju-
gium Clericorum contra edictum Gregorij
Papæ defendit Synodus Erfurtensis, A.C. 1074.

111. Vormatiensis eundem Gregorium decla-
rat Pontificatu dejiciendum, A.C. 1076. Idem
A.C. 1085. fecit Synodus Moguntina, qvæ
Hildebrando Clementem decernit successo-
rem. Variis qvoq;ve autoribus fastus Ponti-
ficium impugnatus est, a qvibus non pauca
extant, contra invalescentes errores atq;ve
superstitiones disputata & notata, in cata-
logo testium veritatis.

V. ECCLESIAE PROPAGATIO. Christo No-
men dedere reliquie gentilium in Hunga-
ria, ut & Transsylvania atq;ve Pannonij. Sed
tamen ex alijs conversis multi ad pristi-
nam impietatem redierunt. Huc spectat
memorabilis illa expeditio Christianorum
ex occidente in orientem, suscepta pro recu-

peratione terre sanctæ. Cum enim Urbanus II. Papa concilium celebraret Placentie,
 A. C. 1095. venere literæ nuntiique Alexij, imperatoris Constantinopolitanus, & Hierosolymitani Patriarchæ, auxilia contra Turcas potentium: hinc Papa in Galliam profectus, plebem ubique hortari coepit, ad expeditionem contra hostes Ecclesia suscipiendam, iussitque, ut pro felice successu quoditidie preces ad Mariam virginem funderentur. Et salutatio angelica Et oratio Dominica militis vicibus recitaretur, juxta numerum globulorum ligneorum, quos voluit in funiculis haberi. Convenit mox innumerable multitudo, cui signum datum: crux ex rubra lana humoris affixa. Hanc ad sexages centena millia excrevisse tradunt. Duces constituti sunt diversi, quorum plures in ipso itinere cum copiis suis interierunt. Praecipuus fuit Godefridus Bulionius, qui frustra prohibente Alexio imperatore, cuncto exercitu in Asiam pervenit; & junctus ducibus aliis, Nicæam capit, fulloque aliquot præliis Selymano, Turcarum imperatore, Ciliciam recuperat A. C. 1098. Sequentे vero anno Antiochiam, Et tandem

Hierosolymam A.C. 1099. cuius Rex unani-
mi ducum consensu constituitur Gods-
fridus, de cuius successoribus dicetur in se-
culo seqvente.

II. DE MUHAMMEDISMO. Sar-
acenorum imperium, variis dynastiarum dis-
sidiis, etiam hoc seculo vexatum est. Re-
ligionem tamen eorum suscepereunt Turce.
Litterarum studia, his temporibus, magno
in pretio & flore fuerunt penes Saracenos;
qui inde mansuetiores facti, etiam in Chi-
ristianos, majore quam unquam ante, bene-
volentia sunt usi.

III. DE GENTILISMO. Decremen-
ta hic cepit non exigua in septentrione, ubi
tamen adhuc multi in impietate pertinaci-
ter hæserunt.

IV. DE JUDAISMO. Dura omni-
no fuit hoc seculo Judaorum conditio; eos
enim illi, qui ad expeditionem sacram se ac-
cinxerunt, quasi Mubammedanis addictiores,
passim interficiunt, præsertim in Germania & Hungaria. Rome quoque deprehen-
si imagini Christi illusisse, merito puniti
sunt. Unde territi, alii conversionem simu-
larunt, alii Religionem Christianam serio
suscepereunt.

V.DV.

V. DE HÆRESIBUS. Orientis Ecclesiam veteres turbarunt heresés, Occidentis vero nova illa Hildebrandina. Berengarius impugnans Transsubstantiationem, cum Bertramo & Erigena, temere docuit ea nuda esse signa.

SECULUM DUODECIMUM.

I. DE CHRISTIANISMO.

1. DOCTORES præcipui fuere 1. Sigebertus, scripsit chronologiam ab anno Cbr. 380. ad annum IIII. fuitque ex asseclis Heyrici IV. 2. Euthymius Græcus, scripsit panopliam adversus omnes heresés, item commentaria in Psalmos & Evangelia. 3. Johannes Zobaras, scripsit historiarum libros III. de rebus à condito mundo ad A.C. IIII8. 4. Rupertus Tuitiensis, scripsit in varios S. S. libros. Item libros duodecim de divinis officiis, in quibus etiam rejecta transsubstantiatione, statuit panem esse corpus Christi propter unionem. 5. Bernhardus, Abbas Claravallensis, floruit A.C. IIIO. Scripsit varios sermones, meditationes & homiliae, multa quoque falso ipsi tribuuntur. 6. Petrus Cluniacensis, scripsit adversus errorem

Petri de Brugis. 7. Hugo de S. Victore, prolixius operis author; ut & 8. Richardus de S. Victore. 9. Gratianus, scripsit decreta, seu concordiam discordantium canonum, quam deinceps alii partim illustrarunt, partim locupletarunt. 10. Petrus Lombardus, Parisiensis Episcopus, qui sententias veterum Theologorum, de preciis fidei capitibus, quatuor libris complexus est, meruitque dici Magister sententiarum seu Scholasticorum; sicut Gratianus Magister Canonistarum dictus est. 11. Otto Friesingensis, scripsit VII. libros Chronicorum, ab orbe condito ad A. C. 1146. 12. Petrus Comestor, Historiae Scholasticae Magister, scripsit XVI. Historiales ex historicis libris S. S. quibus multa ex globo, profanis authorebus, atque fabulis admiscet. 13. Petrus Blesensis, scripsit multis epistolas, Commentarium in Jobum. 14. Gotfridus Viterbiensis, scripsit chronicon universale. 15. Theodorus Balsamon, Patriarcha Alexandrinus, scripsit in canones conciliorum. 16. Joachimus Abbas, scripsit in Esaiam, Jeremiah, Apocalypsin, Concordiam Vet. & N. Testamenti.

II. STASUS IMPERII, 1. In oriente, ubi
variaz fitere turbæ. Alexio II. imperatori
gulam noctu fregit Andronicus. Hunc vi-
tâ regnoqve privavit Iaacus II. Eum excæ-
catum in carcerem detrusit Alexius III. 2. In
occidente, ubi Henrichus IV. ad mortem us-
que persecutus est Henricus V. ejus filius pro-
ideoqve ei, utpote parricidæ, obsequi
noluere, Dux Lotaringie & Flandrie Co-
m̄es, unde funestum ortum est bellum.
Hinc incitati adversus illum Saxones à Pa-
shali papâ, unde ampla bellorum civilium
materia. Inde, inter Conradum III. & Hen-
ricum Saxoniae Bavariæq; principes, grave
exarsit bellum de imperiali dignitate. Eri-
dericus Barbarossa cum Italis præsertim
bellum gessit, quibus devictis, ab Alexan-
dro Papâ excommunicatus est, qvo ful-
mine territus, Venerüs Pontificem sup-
plex accessit, petens absolutionem. Ac
Papa, prostrati coram se imperatoris collum
pede premens, accinijussit, super aspidem
& Basilicum; ad qvæ imperator: non tibi
hac præsto, sed S. Petro; respondet a Pa-
pa: & mihi & Petra. Philippus denique, pro-
curante Papâ, grave bellum gessit cum O-

ebone Saxonie principe, de diademate imperiali.

III. STATUS ECCLESIAE: (1) In oriente, ubi Saraceni, Christianorum in Asiam irruptione, graviter offensi, ecclesias Asiaticas & Africanas crudeliter sunt persecuti. Superstitiosus Sanctorum, reliquiarum, imaginum, præsertim beatae Mariae cultus, omnes pene occupavit, sicut & in occidente. Monasteria in libidinum officinas & carceres degenerarunt, qvibus lese maiestatis rei sunt intrusi. Dissensio qvoq; inter Latinos & Græcos, ut ante, duravit, qvæ res effecit, ut contra hostes communes parum ageretur. Sedes patriarchales, Antiochenam & Alexandrinam, plerumque tenuere hæretici, Nestoriani aut Jacobite. (2) In occidente, qvæ Romam tota venerari coacta, eo omnes lites, spes, preces, simulq; thesauros transtulit. Scholas occupavit Theologia Scholastica, qvæ tamen indies deterior evasit. In iisdem sensim neglecto Civilijure, omne pene studium Canonicj juri impendi cœptum. Ex Arabum Scholis Angli quidam, præsertim Daniel Morley & Robertus Keteneensis, non Arabicæ

rabitæ modo lingvæ notitiam, & religio-
nis Muhammedicæ, sed & Philosophia re-
duxerunt, qvæ tamen, neglectis fontibus
Græcis, valdè corrupta fuit. Philosopho-
rum qvoqve duæ ortæ sunt sectæ: 1. Rea-
lium, qyæ, ut ait Aventius, vetus illa e-
rat, locuples, in rebus scientiam sibi vendi-
cans: hujus principes erant Themæs & Sco-
tus. 2. Nominalium, qvi avari rerum,
prodigi nominum, atqve nominum & ver-
berum videntur assertores, qvorum præ-
cipiū Occhanus, Marsilius, Buridanus. Ab u-
trisq; intolerabile qvoddam introdictum
est Philosophia in Theologiam domininum.
Monachatus variis ordinib; auctus est,
qvorum fuit commune studium confir-
mandi superstitiones, & orbem pecunia e-
mungendi. Cum itaqve tam sævis Ponti-
ficum Romanorum ministris affligeretur
ecclesia, communis fuit, teste Baronie, o-
pinio, Antichristum hoc seculo esse revelan-
dum. Schismata de Pontificatu füere hoc
seculo plurima, inde mutuæ Paparum ex-
communicationes, variaqve inter illos bel-
la. Supersticio ubique invaluit, artionis lig-
fidei, præsertim de peccato & justificacione

miserere illâ oppressi. Ecclesiis penitus ademptum est *jus vocandi ministros*, hisque facultas conjugii per Paschalem. II. Calixtum II. Innocentium II.

IV. PROPUGNATORES VERITATIS. Pri-
matum & decreta pape plurimi contemne-
runt, præsertim Germani, Henrico impe-
ratori addicti; quos idcirco ab unitate aposto-
lica sedis fuisse divisos, ait Baronius; & Gra-
eci, aliisque Orientales. Dogmata improba-
runt, præter Gracos, Germani in pluribus
concilijs, ut & Angli aliquique: vid. catal.

Valdensis. verit. Totum denique Papismum re-
lig. jecerunt atque damnarunt Valdenses, à Job.
Joh. Valdo, cive Lugdunensi, ita dicti, qui repen-
tatione amici cujusdam morte monitus, sibi

119 aliisque melioris vitæ auctor fuit, cœtum-
29 que collegit, cui *sacras litteras proposuit.*

XV. Ex hoc deinceps varii prodierunt, quorum
opera purior verbi Divini doctrina in Italia,
Gallia, Angelia, Germania, Bohemia latè pro-
pagata est. Variis nominibus Valdi affecta-
 sunt appellati; utpote, pauperes de Lugdu-
nio, Chaingardi, Transmontani, Josephista,
Lollardista, Henriciani, Esperonista, Arnol-
iniista; imo hereticorum quoque variorum
nomi-

nominibus notati. Et suere quidem illi plurimis persecutionibus agitati, sed tamen ad reformationis tempora, indeque ad nostram ætatem, perdurarunt.

V. ECCLESIAE PROPAGATIO.
Gentilismum reliquerunt Pomerani, Livones, Wanali, Rugianni, Norvegi, Finnoes, 1526
 aliique, quibus tamen, simul cum religione, errores vel Cræcorum vel Romanorum sunt obtrusi. In Oriente repressi sunt hostes Christianorum aliquot præliis, sed tamen non adeo felix fuit istis in locis Ecclesiæ propagatio. Mortuo Godfredo Bullioneo successit frater Baldvinus, altero ab expugnatis Hierosolymis anno; hinc Baldvinus II. comes Edessanus. Hic à Saracenis aliquantiu captivus fuit detentus, sed libertati iterum restitutus. Hunc seqvitur Fulco; eumque Baldvinus III. Hoc regnante A. C. 1147. Eugenio Papa urgente, instituitur expeditio triplex: una contra Saracenos Hispanos, altera contra Vandalos, tercia in Syriam, sub auspicio ductuque Cunradi imperatoris, & Ludovici Gallie Regis, quibus tamen parum profectum est. Baldvino III. succedit Almaricus frater, eique Baldvinus IV.

atqve huic Baldwinus V. qvem excipie Gvi-
do. Hunc devicit Saladinus Egypti Sulta-
nus, totamqve Palestinam, cum Hierosoly-
ma, Christianis eripuit, postqvam eam te-
nuerunt annos 88.

II. DE MUHAMMEDISMO. In-
valuit magnopere hic, plenq à Turcis & Tar-
tarovum qvibusdam receptus, & crebris
contra Christianos victoriis commendatus.
In Scholis, per Africam & Hispaniam, florue-
runt litterarum studia, qvæ à Primoribus
Saracenorum promovebantur. Intestinis
tamen dissidiis, & Christianorum armis,
graviter concussum est eorum imperium,
donec id Saladinus crebris victoriis confir-
maret.

III. DE GENTILISMO. Hic detri-
menta cepit, qvorundam populorum ad
Ecclesiam accessione; in Oriente autem &
Africa, dissidiis Christianorum & Saraceno-
rum magnopere confirmatus est.

IV. DE JUDAISMO. Judei gravibus
persecutionibus, in Gallia, Anglia & regno
Leonis, pressi sunt, illisque regnis tandem
eiecti, exceptis illis, qui fidem Christianam
suscepere. In Oriente, Præfides qvosdam ex
indul-

indulgentia principum habuere, & pace
gavisi sunt; unde tamen Beniamin Tudele-
fis temere attribuit illis florentes respubli-
cas. Inter illos celebres fuere doctores,
Maimonides, Salomon Jarchi, David Kim-
chi, Aben Ezra, qui erudita in U. Test. &
Talmud ediderunt scripta.

V. DE HÆRESIBUS. Orientalis Ec-
clesiae Heretici ijdem fuere, qui seculis su-
perioribus. In occidente hæretis Pontificio-
rum omnes Ecclesias invasit. Petrus de Bru-
gis & Abelardus, meritum Christi dicun-
turi impugnasse. Pontifici quoque, Valden-
ser hæreticis accensent, cum tamen in ple-
risque foverint sententiam S. S:z exactè
conformem; Quæ vero diversa eis tribu-
untur, ab eorum adversariis sunt conficta.
NB p. 102

SECULUM DECIMUM TERTIUM.

I. DE CHRISTIANISMO. In hoc
occurrunt;

1. DOCTORES, utpote 1. Nicetas Chonia-
tes, scripsit historiam ab A. C. 1118. ad an-
num 1205. 2. Conradus Abbas Urspergensis,
scripsit historiam inde ab initio Monarchie
Babylonicae, ad A. C. 1229. 3. Raymondus de
penna

pennâ forti. 4. Gwillemus Parisiensis. 5. Jacobus à Vitriaco. 6. Innocentius III. 7. Alexander Halensis, scripsit summam Theologie & Postillam in tota Biblia. 8. Hugo de S. Caro. 9. Humberetus. 10. Mattheus Parisiensis, scripsit bistoriam Anglicanam. 11. Martinus Polonus. 12. Vincentius Bellovicensis. 13. Robertus Sorbona, institutor Collégij Sorbonensis Lutetiae. 14. Albertus Magnus. 15. Thomas Cantipratensis. 16. Thomas Aquinas Neapolitanus, cuius opera in XVII. Tomis digesta sunt. 17. Bonaventura, cuius opera Tomis VIII. continentur. 18. Petrus Tarantasiensis. 19. Udalricus Argentinensis. 20. Rupertus de Russâ. 21. Gwillemus Durantes. 22. Gvido Archidiaconus. 23. Egidius Romanus. 24. Raymundus Lullius. 25. Richardus de mediavilla. 26. Henricus à Gandauro. 27. Johannes Parisiensis.

II. STATUS IMPERII: (1) In Oriente, ubi cum proceres, & imprimis imperatores, toti vacarent præpostera dominandi libidi ni, intestinis dissidiis, rapinis, avaritiæ, profusionibus, aleæ, commissationibus, ista occasione usi Veneti, imperatorum quibus-

busdam injuriis incitati, ascitis Toparchis
Europeis, præcipue **Baldvino** Flandriæ
Comite, & militibus in Asiam ductis, duce
Henrico Dandulo, Constantinopolin mœvent,
camque capiunt A. C. 1204. & fugato Du-
ce, **Baldvinum** creant imperatorem. Pa-
trocinium Græcorum suscipiunt **Valachi**,
qui principibus expulsis multas urbes re-
stituunt, **Baldvinum** prælio victum im-
mani morte necant. Succedit ei frater **Hen-
ricus**, huic **Petrus Cortenæus**, illi **Robertus**,
quem excepit **Baldinus II**, quo absente
Michael Palæologus Græcus Constantino-
polin recepit. Tenuere imperium **Latini**
non integros annos 60. quibus tamen per-
petua bella sunt gesta cum principibus
Græcis, qui partim in Europâ, partim in
Asia, **Nicæa** & **Trapezunti**, sedes habuere.
Nihilominus fervebant inter ipsos prin-
cipes Græcos intestina bella, & seculo hoc-
ce fere toto. (2) In occidente, ubi fuit cul-
pa **Pontificum Romanorum** turbatissimum.
Cum enim **Ortho IV.** Imperator, imperii
provincias in Italia recuperare tentaret, à
Pontifice **Innocentio III.** excommunicatus
est, unde varia in Germania bella sunt na-

ta, donec tandem Ottho ab omnibus destitutus, imperio cesserit. *Fridericus* Imp. post gestum feliciter *in Asia* bellum, similiter excommunicatus est, unde paria quoque bella orta: *Guelpis Pontificis, Gibelinis autem imperatoris partes sequentibus.* *Fridericus* tandem viribus impar, veneno sublatus est. Incidunt in hoc tempus *Vesperæ Siculae*, quibus omnes in *Sicilia Galli* unâ horâ occisi sunt. Post varias tandem discordias & diuturna bella civilia, summa imperii ad *Rudolphum comitem Habsburgensem* transfertur; cui succedit primum quidem *Adolphus Nassoviae Comes*, mox autem *Albertus*, qui æmulum istum cruento prælio tollit.

III. STATUS ECCLESIE: (1) In Oriente, ubi quæ sub jugo Saracenorum gemebant Ecclesiæ, vel infectæ erant hæresibus Nestorij & Eutychis, vel dogmata Latiorum, qui se in *Asiam* diffuderant, & Ægyptum, seqvebantur, vel denique cum Gracis faciebant. Mansit dissidium inter Gracos & Latinos, unde factum, ut hi in illos, captâ *Constantinopoli*, ultra modum fævirent. Hinc *Graci* magis abominati

Latinos, corum tempia impura ducebant, & baptizatos ab illis rebaptizabant. Damnabant Pontificum Romanorum acta, decreta, mores, pleraque etiam confita dogmata. 2. In Occidente, ubi impudentia & tyrannis curiae Romanae ita excrevit, ut sistem hujus seculi conditionem Pontificij ipsi non sibi videantur fatis posse deflere. Floruerunt quidem Academiae Scholæq; veteres, qvibus etiam hoc seculo novæ additæ, Vienensis, Patavina, Neapolitana, Sorbonensis, verum spinosis argutijs arees involute positi sunt quam doctæ. Lingvæ, Latina, Græca, Hebrea negligenti habitæ, nisi qvod à paucis Anglis diligentius excoletentur. Theologia tota spinosis rixis, monstrosis terminis, profanis vocum novitatibus, pene oppressa fuit. Monachatus Pontificis autoritate suffultus, & novis ordinibus auctus, moribus & doctrina intolerabilis fuit; homines tamen miserè fascinavit. Sedes Romana per impias plerumqve fraudes & cruenta dissidia occupata est, & à tyrannis possessa, qvi Ecclesiam & rem publ. opprimere unice sunt conati, qvod cerebræ imperatorum facile docent excommunicationes: imo toties

toties repetitæ unius Friderici ab Honorio III. Innocentio IV. & Gregorio IX. idque ob causas partim nullas, partim leves, quas imperator ille facile diluit, qui etiam graviores in Papam retorsit. Sic turbato Imperatore, Christianos impunè populati sunt Tartari, aliquique. Obtulit Papa imperium Roberto, Gallie Regis fratri, quod ille magno animo recusavit. Similiter Anglia Rex Johannes, aliquoties excommunicatus est, quod tamen fulmen ille contempsit. Opibus præterea, sub prætextu denarij S. Petri, & belli Sacri, totus occidens à Papâ exhaustus est. Asseclæ denique Pontificum, in corradendis opibus & superstitionibus confirmandis, toti erant occupati.

IV. PROPUGNATORES VERITATIS.
Tales erant Græci, & in Oriente plures: item in occidente, Waldenses, qui se latè per Galliam, Germaniam, Italiam diffuderant. His inquisitionem opposuit Urbanus IV. quā novis monachorum Dominici & Francisci, (quorum hic à Francisco Monacho hoc tempore institutus est,) ordinibus commisit, quorum longè major in illos, quam ulla

unquam gentilium in Christianos fuit crudelitas. *S. Sacram* in lingvam Italicam versis Jacobus de Voragine; Alphonsus Rex, eandem in lingvam Hispanicam verti curavit. Conjugium Sacerdotum defendentur Speci & Gothi, in Synodo Scheningensi; Germani in Coloniensi. Pape tyrannidi se opposuit Fridericus imperator, cuius causam cordati quicque approbarunt; eum secuti quoque sunt Romani. Angli exactorum Papalium impudentiae se opposuerunt, qui etiam excommunicationem Regis Johannis ratam non habuerunt.

V. ECCLESIAE PROPAGATIO. Conversi traduntur Borussi, a militibus ordinis Teutonici victi; & Tatari, monitu Haitonis Armenia Regis. Susceptae quoque sunt hoc seculo, adversus Turcas & Saracenos, memorabiles aliquot expeditiones. Picci quidam congregati sunt in Saxonia, ad recuperandam crucem Domini, quorum plerique in Alpibus, frigore, fame, siti perierunt. Similiter coierunt eodem fine in Gallia, qui in mari prope Massiliam omnes interierunt. Hispani ab Hollandis Friesiis adiuti, varias urbes Saracenis cripuere. Hinc

auxiliares isti *Aegyptum* invadunt, variaque fortunā cum *Sultano* ejus pugnant. Verum A. C. 1227. maxima suscepit est expeditio ab *Anglis* & *Germanis*, qvi seqvente anno in *Palestinam* pervenere. *Friedericus* Imperator, qvi ipse adfuit, mox à *Sultano* *Hierosolymitanum* regnum deditioce cepit: similiter Rex Gallie *Ludovicus* quædam in *Aegypto* loca *Saracenis* eripuit, sed mox amissio exercitu capitur, durasqve cogitur pacis conditiones suscipere. *Pisani*, *Genuenses* & *Veneri*, validas classes in *Asiam* misere, qvæ in semet conversæ mutuis cladibus interiere. Præsides quoque, & copiæ reliquæ, in *Palæstina* hostilibus pariter & civilibus bellis consumpti sunt. Reliquæ tandem à *Saracenis* miserabiliter casæ sunt, & ab illis denuo occupata *Palestina*.

II. DE MUHAMMEDISMO. Eum quidem alii ferro, alii disputationibus conati sunt everttere, sed tamen expugnari non potuit. Eidem multi in *Asia*, periculis pressi *Christiani*, accesserunt. Imperium tamen *Saracenorum* varie labefactatum est à *Christianis* & *Tartaris* in *Oriente*, ab *Hispanis* vero in *occidente*.

III. DE GENTILISMO. Hic in Se-
pentrione adeò profligatus fuit, ut eri-
gere caput contra Christianam fidem nu-
spiam auderet. Contra reliquias gentili-
um, à qvibus occisi sunt doctores emissi,
crux Christi iussu Pontificum predicata est,
& sic concurrente multitudine victæ sunt,
& ad Christianismum suscipiendum im-
pulsæ.

IV. DE JUDAISMO. Variis cladi-
bus hic pressus est. A. C. 1253, & 1295,
Gallia nudi ejiciuntur, *Anglia vero A. C.*
1298. Sic qvoqve variis *Germanie provin-
cijs expulsi sunt*, partim ob usuras, partim
ob perfidiam, & in Christum blasphemias.
Reges *Castella & Arragoniae* curam susce-
pere de illorum conversione. Cum autem
ita premerentur, instituerentur, & præte-
rea à Talmudis lectione detinerentur,
multi conversi sunt, inter quos eminet
Nicolaus Lyræ..

V. DE HÆRESIBUS. Eadem hic
sunt in Oriente, qvæ sub seculis præce-
dentiis. *Romani autem errores prius in-
trodūctos confirmarunt*, nosqve subin-
de excogitarunt. A. C. 1215. in Concilio La-

teranensi, articulus fidei fit transubstanzia-
tio. A. C. 1245. in Concilio Lugdunensi du-
ra cunctuntur in Fridericum Imperatorem
decreta. A. 1264. Festum Corporis Christi,
in quo panis Eucharisticus circumferri &
adorari debeat, instituitur.

SECULUM DECIMUM QVARTUM.

I. DE CHRISTIANISMO.

I. DOCTORES fuere clari: Johannes
Duns Scotus, Augustinus Anconitanus, Bar-
laamus, Nicephorus Callistus, Eberardus,
Petrus Aureolus, Antonius Andrea, Duran-
dus de S. Portiano, Herveus Natalis, Fran-
ciscus Mayron, Wilhelmus Occam, Nicolaus
Lyra ex Judæo Christianus, Pelagius Alva-
rus, Petrus Bertrandus, Nicephorus Grego-
ras, Petrus Paludanus, Johannes Villanus,
Guido Carmelita, Adamus Goddam, Lan-
dulphus Carthusianus, Job. de Baccone, Si-
mon de Cassia, Robertus Holchob, Thomas
de Argentina, Gregorius Ariminensis, Ri-
chardus Armachanus, Franciscus Petrar-
cha, Nicolaus Gorram, Alphonsus Vargas,
Johannes Tauletus, Henricus de Hassia. &c.

II. STATUS IMPERII. (I) In Orient.

A LA-

A Latinis rediit hoc ad Gracos principes, sub finem seculi superioris, nihilo minus deinceps externis civilibusque bellis misere afflictum. *Andronicus II.* cum *Andronico*, filio Michaelis Despota, grave bellum gessit, illum *Venetis*, hunc *Genuensis* adiuvantibus. Illo tandem mortuo, huic *Andronico III.* cessit imperium. Hinc inter *Cantacuzenum* & *Johannem Paleologum* ferbuit bellum, qvorum hic in *Europam* excivit *Turcas*, eisqve ibi sedes attribuit. Hoc initium fuit transferendi ad istam gentem imperii. (2) In occidente similiter turbatus. *Henricus VII.* Imperator, intestinos in Italia motus sedans, à *Monacho* quodam, qui oblatam ipsi S. hostiam veneno tinxerat, sublatus est. Inde *Ludovico V.* cum anticæsare *Friderico* grave bellum fuit, & cum Pontifice *Johanne XXII.* litigium, à qvo excommunicatus, *Comitia Argentine* habuit, & contemptâ excommunicatione, provocavit ad concilium. Post hunc *Carolus IV.*, sublato imperii æmulo *Gunthero*, auctor *aureæ bullæ*, res collapsas restituit. Verum id filius *Wenceslaus*, homo nullius ingenii,

magnæ ferociæ, miserè turbavit. Sub hoc usum pulveris nigrat & machinarum bellicarum invenisse dicitur Monachus, Bertholdus Schwarz.

III. STATUS ECCLESIE. (1) In Oriente. Hæc non tantum in Schismate perstittit, sed & primatum atqve Ecclesiam Romanam scriptis oppugnavit; inter qvæ eminet illud Barlaami. Tentata qvidem est à variis Pontificibus concordia, sed frustra. Profectus qvoqve est Emanuel Paleologus Imperator in Italiam, A. C. 1391. territus scil. ab Amurathe Turca, seqve Pontifici submisit cum paucis comitibus; verum factum illud major Græcorum pars improbavit. Agitata præterea est hoc seculo, magno tumultu, in Gracia controversia, de lumine Thaboritico: an fuerit ipsa Dei gloria, adeoqve increatum, ut docebat Palama; an vero creatum, ut censuit Barlaamus. Cæterum reliquæ Orientis Ecclesie magis magisque pessum iverunt eas prementibus Saracenis, Hereticis, superstitione. Pontificis Romani tutelæ dicuntur se subjecisse Armenij, à Turcis pressi, an verò dogmata qvoqve ejus suscepserint, non constat. (2) In Occi-

Ocidente. Reviviscere hoc seculo in Italiâ, Angliâ, Germaniâ, alibiq; cœperunt litteræ, per secula septem fere sepultæ. Græci enim, immanitatem Turcarum pertimescentes, in Italiam secesserunt, ibi erexerunt Scho-
las. In his sunt Emanuel Chrysoloras, The-
odorus GAZA, Georgius Trapezuntius. Lat-
inas quoque litteras à barbarie vindicavit
Franciscus Petrarcha. Oxonijs lingvam He-
braicam docuit conversus quidam JUDAUS.
Viennæ in concilio decretum est, ut, pre-
convertendis à fide Christiana alienis, in
Europeis Academijs docerentur linguae, He-
braica, Chaldaica, Arabica. Institutæ quoque
sunt Academia nova, Aureliana, Pisana,
Heidelbergensis, Coloniensis, Erfurtensis,
Cracoviensis, Viennensis. Cœperunt etiam
sub Carolo IV. certi tituli Academicí, Poëta-
rum Laureatorum, Baccalaureorum, Ma-
gistrorum, Doctorum. Obtinuit tamen in-
valuitque, recepta à Scholasticis in Theolo-
gia & Philosophia disputandi ratio. Mo-
nachatus multis sceleribus, ignavia, fraudi-
bus, ambitione, deformis fuit; fovente ni-
hilominus ejus partes curia Romana, &
toto orbe emendationem frustra petente.

Accesserunt eidem novi aliquot ordines. Præcipua malorum causa fuere Episcopi Romani, in opprimendis Ecclesijs & Rebus publ. toti occupati. Hiic in illis inconsultas excommunicationes, portentosa decreta, Simoniam, crudelitatem, impietatem, ipsi Pontificij merito reprobendunt. Eorum ad exemplum, major cleri pars mores suos composuit. Hoc quoque seculo Clemens V. sedem suam Româ Avenionem in Gallia transiit, ubi etiam ejus successores manserunt, donec tandem Gregorius XI. post exactos 70. annos, Romanam iterum cum curia rediret. Fuere Schismata gravia & diuturna, præcipue illud post mortem Gregorij, quando Itali Urbanum, Galli Clementem VII. elegerunt Pontificem; Hoc omnium gravissimum est, quod ultra annos 40. duravit, cum Itali cum Germanis, Hungaris, Polonis, suum; Galli vero, cum Hispanis & Anglis, alium Pontificem haberent. Hi illum ut Antichristum, illi vero hunc execratis sunt. Excepit hoc aliud Schisma, Perri de luna & successorum ejus, quod itidem multos annos duravit. Haec dissidia Ecclesiam miserè vexarunt, unde in eorum autho-

authores, & vitia cleri, hoc seculo invecti sunt, non viri modo, sed & feminæ, præcipue *Brigitta Sueca*, & *Catharina Senensis*. Præterea articuli fidei jam fuere: adoratio panis Eucaristici, cultus religiosus Mariæ, aliorumq; sanctorum & reliquiarum, ut & imaginum. Qvotqvot vel à nutu Pontificum erant alieni, excommunicationibus sunt perculsi.

IV. DEFENSORES VERITATIS. Pon-
tificem Romanum impugnarunt, præter
Græcos, Valdenses, qvi latissimè per to-
tam Europam se diffuderant, utut nulli operæ
pepercerint inquisitores in illis reprimendis.
In Anglia, Johannes Wiclefus, vir apprimè e-
ruditus, & in Oxoniensi Academia clarus,
primum Monachos, inde Romani Pontificis
vitia publice reprehendit, superstitiones
& errores validissimis argumentis impu-
gnavit. Huic varii se opposuere, sed ta-
men inventi sunt, qvi institutum appro-
barint, & adjuverint. Hujus deinde disci-
puli, Waldensibus juncti, veritatem mascu-
lè propugnarunt. Plura vide in Catal. test.
veritatis.

V. ECCLESIAE PROPAGATIO. Vitio
Hs Docto-

doctorum, & fœditate superstitionum factum est, qvod, præter *Lithuanos* & qvosdam *Tartaros*, nulla gens ex tanto paganorum numero, hoc seculo, fidem Christianam suscepit.

II. DE MUHAMMEDISMO. Obtinuit hic inter *Arabes* non modo, sed & *Turcas*, qvi inter illos dudum cœperant emergere. Hos quoqve variè afflixerant *Tartari*, etiam post Muhammedismū suscepimus, donec tandem imperium *Othomanicum* initio hujus seculiemerget. Huic facile cessit *Asia*, hinc secuta *Thracia* & *Gracia religua*. *Baja Zethem* tandem, ex victoriis insolentiores factum, exercitus auxilio *Tamerlanes* (seu *Claudus Timur*) *Tartarus* vicit, & deinceps diu per *Asiam* in cavea circumduxit. Hisce dissidiis usi Christiani, multa recuperarunt, præsertim in *Grecia* & *Hispania*. Varie quoqve tentata est à Christianis in *Palestinanam* expeditio, qvam tamen priorum cladium memoria impedivit; Præterea cum *Turcis Greci*, cum *Tartaris Lithuani*, infeliciter pugnarunt.

III. DE GENTILISMO. In hoc nil memo-

memoratu dignum occurrit, postquam Muhammedani latè se diffuderant, & gentiles à Christianorum commerciis separarant.

IV. DE JUDAISMO. *Judei* hoc seculo ob immanes usuras, aliaque scelera, variis pœnis affecti sunt: saepe etiam exiliis multati. *Gallia* excedere jussi sunt A. C. 1306, ut & tota *Germania* A. C. 1395. In *Synagogis* tamen eorum, litteris non spondenda opera est impensa.

V. DE HÆRESIBUS. In Oriente vigeabant veteres, in Occidente Pontificij, qui hereticos habuere omnes ab ipsis dissidentes. Enumerant, praeter *Wiclefistas* & *Wal-* 10
denses, quosdam obscuros, quibus graves errores attribuunt, quales sunt *Beguardi*, *Beguina*, *Lolbardi*, *Johannes de Poliaco*, *Bartholomeus Janovezius*, *Turelupini*, *Dulcinistæ*, *Templarij*, *Barlaam & Acindymus*, *Michael de Cesena & Guilielmus Occam*, *Magister Petrus de Cugnerijs*, *Petrus Johanner*, *Manichei &c.* quorum tamen quidam in pluribus recte senserunt, quibusdam minus recte varia imputari videntur.

SECU-

SECULUM DECIMUMQVINTUM.

I. DE CHRISTIANISMO.

I. DOCTORES occurunt: quales sunt,
Job. Capreolus, Franciscus Zabarella, Petrus ab Aliaco, Johannes Gerson, Thomas Waldensis, Augustinus de Roma, Paulus Burgensis, ex Iudeo Christianus. Johannes Ragnensis, Bernhardinus Senensis, Joh. de Capistrano, Alphonsus Tostatus, Blondus, Nic. Panormitanus, Eneas Sylvius, postea Pius II. Pontifex dictus, Laonicus Calcondylas, Joh. Bassolius, Laurentius Justinianus, primus Patriarcha Venetus. Joh. de turre tremata, Mattheus Palmerius, Bessarion, Georgius Scholarius, Nic. Cusanus, Dionysius Cartbugianus, Thomas de Kempis, Platina, Gabriel Biel, Joh. Picus Mirandula, Marsilius Ficinus, Bonfinius, Laur. Valla, Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, Wesalius. &c.

II. STATUS IMPERII. (1) In oriente, ubi gravibus bellis collisi sunt Turcae atq; Tatari: Sed & Turcarum vires, mutuis dissidiis inter filios Bajazethis, in cavea sua tandem mortui, attitiae sunt. Sed tamen non desierunt premere Constantinopolitanos crebris obsidionibus, maxime sub Amurathe,

muratbe, A. C. 1424. Hic aliquot annos insumpsit occupandæ Gracie atque Illyrico, ut & Styria: *Ungarie* quoque partem occupavit. Territus istis progressibus Iohannes Constantinopolitanus, in Italiam properat, *Ferrarie* agit cum Pontifice de auxilijs, & simul in Concilio ibi habitr, disputatur de processione Sp. S. alijsque controversis. Ob pestem deinde *Florentie* concilium idem convenit A. C. 1438. ubi tandem Imperator Græcus primatum pontificis Romani agnoscit, & in reliquis quoque cum eo init consensum. Verum acta hæc resciderunt damnaruntque Graci. Tandem, mortuo Imperatore Iohanne, successit filius *Constantinus*, contra quem fratres Amurathem evocarunt, cuius filius *Mubammed*, *Constantinopolin* vi expugnavit A. C. 1453. cæso imperatore *Constantino* cum obviis quibusque. Atq; sic imperium Christianorum in Oriente deleum est, idq; in imperatore *Constantino*, *Helena* filio, & Patriarchâ *Gregorio*, eorundem cum illis nominum, sub quibus illud cœperat. (2) In Occidente, ubi non fuit à turbis immune. Italia enim seditionibus vexabatur. Grave quoque inter *Bohemos* & *Germanos* fer-
bat

bat belluni; illis ægre ferentibus necem
Johannis Hussi, & denegatam sibi alteram in
Sacra Cœna speciem. *Maximilianus Impera-*
tor, cum *Venetis* diuturnum bellum gessit.
Turcas aliquot præliis fudit *Huniades*, *Un-*
garorum & Transylvanorum Dux; unde *A-*
murathes decem annorum inducias petiit,
obtinuitque has violandas censuit Eugeni-
us papa, impulitque *Uladislauum Hunga-*
ria Regem, ut *Turcas* invaderet, sed prælio
ad Warham commisso, ipse cum universo
exercitu periit.

III. *STATUS ECCLESIAE*: (1) *In Ori-*
ente; ubi ad pristinam calamitatem ac-
cessit, hoc seculo, *omnium Scholarum inte-*
ritus: undè factum, ut alii erroribus & su-
perstitioni se dederent, alii deficerent ad
Saracenos, alii deniq; atheismum eligerent.
Tentavit qvidem *Johannes Paleologus*, u-
nionem Ecclesiarum Orientis & Occiden-
tis; qvam ob causam ab *Eugenio IV.* indi-
catum est concilium, primum *Basilea*, sed
cum eum locum nollent Græci, Ferraria
idem convocatum, quo *imperator Græcus*
cum Josepho patriarcha Constantinopolita-
no, Marco Metropolita Ephesino, Bessarione
Episcopo

Episcopo Niceno, aliisq; venit. Disputatum ibi est sessionibus 25. de processione S. S. i., in quo articulo utraqve pars convenit. Consensit quoque Imperator in primatum Pontificis Romani: Sociorum vero alii mutarunt, alii palam restiterunt, præsertim Marcus Ephesinus, cui totus Gracorum clerus accessit, recusatâ eorum communione, qui in concilio aliter constituerent. Post occupatam Constantinopolin, non quidem desist in Graciâ Ecclesia, sed munus Episcopale, præsertim Constantinopolitanae sedis, venale factum est, eiique cessit, qui Turcico imperatori plura offerret. Donec tandem constitutum fuerit, ut pro investiturâ Patriarchæ daretur 2000. aureorum, inde vero annum tributum, seu charazzium, aureorum 4100. Reliquia Christianorum in Tataria, circa hæc tempora in exilium ejectæ putantur, quæ in Germania Cingari sunt dicti, quorum tamen plures nullius fidei homines fuisse comprehensi sunt. (2) In Occidente, ubi felicior Scholarum litterarumque status fuit, institutis novis Academys, Lissensi, Rostochiensi, Gipsvaldensi, Lovaniensi,

Upsalensis. 1551

liensi, Basileensi, ingolstadiensi, Moguntinâ. Hæ omnes, simul cum veteribus, magnis privilegijs ornatae sunt, qvæ omnium amplissima Parisiensi Universitati concessa. Bibliothecæ passim instructæ sunt, præsertim Rome in Vaticano, Londini atque Heidelberga. Ars præterea Typographica, circa A. C. 1440. inventa est à Johanne Gutenberg, cive Argentoratensi, ut pleriq; putant. Alii vero Moguntie, alij Harlema, alii denique Chinensis ortum ejus vendicant. Sonuit tamen in Scholis & Academiis *Theologia Scholastica*, singulis ætatibus corruptior reddita. A. C. 1463. docuit Brixie Jacobus Marchianus, Ordinis Minorum: sanguinem Christi, qn̄ tempore passionis & mortis ejus in terra jachit sparsus, indignum fuisse cultu latræ, ideo ab inquisitoribus hæreseos insimulatus; undè gravis adversus minoritas orta primum disputatio, hinc persecutio. Orta est quoq; hoc seculo controversia, inter Minoritas Franciscanos & Dominicanos, de immaculata Maria conceptione, qvæ deinde nunquam plene sopiri potuit. Mota etiam est gravissima illa quæstio, de auctoritate

ritate concilij supra Papam, quam afferuerunt, & reipsa comprobarunt concilia, Pisanum, Constantiense, Basileense. Secus definit concilium Ferrarensis, quo damnata sunt reliqua. Certamina denique pudenda ferbuerunt de reliquijs; quale illud inter Venetos & Patavinos, de corpore S. Lucia, ut & istud inter Clusinos & Perusinos, de annulo pronubo beatæ Mariae. Monachorum tanta fuit lascivia, ut non tantum plures eos palam reprehenderint, sed & vi adhibita coercuerint. Pontifices dissidiis suis Ecclesiam miserrimè turbarunt, & per annos 80. de vero Petri successore dubitatum, ad Calixtum usque III. Patuit enim sedes raptoribus, avaris, Simoniacis, sceleratis, impijs., ut pronuntiant concilia Constantiense & Basileense.

IV. PROPUGNATORES VERITATIS.
Impudentiae Pontificum coacti sunt plerique Europæ Reges se opponere. Reformationem autem instituendam svaserunt docti passim viri, imprimis Dominicus Brixensis Episcopus, & Johannes Gerson, imo aliquot concilia, qvorum tamen desiderio strenue se opposuerunt Pontifices. Pisanum depositum

suit Gregorium XII. Papam, A. C. 1409, Constantiense Jobannem XXIII. errorum & scelerum variorum convictum. Inchoatum est illud A. C. 1414. finitum A. C. 1418. Basileense, Eugenium IV. quem deprehenderat fuisse Ecclesiae scandalizatorem; Simoniacum. schismaticum, perjurum, pertinacem hæreticum. Factum id est A. C. 1438. Cum concilium Constantiense constituisset negandum esse laicis in cœna calicem, Bohemi contrarium scriptum proponunt, & Hussum atque Hieronymum Pragensem, Martyres proclaimant. Hinc Hussiticum bellum cepit initium, quod xix. annis variâ fortunâ gestum est. Tyrannisti dem Pontificum impugnarunt variii, præcipue Joh. Huss, ejusque discipulus Hieronymus Pragensis, ambo Constantiæ in Concilio, contra datam fidem, exusti. Gerson ob eandem causam honoribus opibusque spoliatus est. Wesselius ob reprehensas superstitiones, ab inquisitoribus hærefoes damnatus est. Hieronymus Savanarolla, ius in Alexandri VI. eandem ob causam Florentiæ crematur. Wiclefistæ præceptoris exemplum sequuti, una cum Waldensibus, erro-

erroribus Pontificiorum fervidè se oppo-^{p 10}
suerunt. His se junxere *Hussite*, qvibus
tota fere *Bohemia* accessit, & libertatem
conscientiarum fortiter aliquandiu de-
fendit.

V. ECCLESIAE PROPAGATIO. Conversi
sunt *Samogityū*. Operâ qvoqve *Lusitanorum*,
aliqva Christianæ religionis notitia in A-
fricæ insulas, ipsamqve *Indianam*, perlata est.
Hispani qvoqve, inventæ ab ipsis *Americæ*
aliqvam intulerunt; maximè ex qvo ejus
occupandæ copiam ab *Alexandro VI.* Papâ
obtinuere: conversioni tamen barbararum
gentium, pessimi Christianorum mores
plurimum obstitere.

II. DE MUHAMMEDISMO. Nova
in hoc secta à *Tamerlane* cœpit^t, *Gingis-*
Chanismus dicta, æqvè *Arabibus Turcisq;* ac
Persica exosa. Animus harum sectarum
variis temporibus in *Christianos* fuit vari-
us. Conati qvidem sunt *Christiani* ali-
qvando *Turcis* se opponere, sed impru-
dentia eorum, æmulatione, mutuisqve
dissidiis factum est, ut parum præter cla-
des reportarint.

III. DE GENTILISMO. Cœpere hu-
I 2 jus

jus cum Christianis commercia, qvorum haud dubie felicior fuisset successus, si doctrinam ipsam à superstitionibus semotam, proposuissent doctores. Tyrannidi qvoqve modum imposuissent, qvo neglecto, apud Barbaras gentes ortum est Christiani nominis odium.

IV. DE JUDAISMO. Varie de Iudeis, tolerandis vel extirpandis, hoc seculo actum. Ubi tolerati sunt, certa signa, unde facile distingverentur à Christianis, suscepere, pileos præsertim rubros. At alibi, utpote in Hispania, Hungaria, Polonia, Germania, Lusitania, severissimis edictis aut ad supplicia, aut exilia damnati sunt.

V. DE HÆRESIBUS. In oriente manserunt, ut prius, Nestoriani & Jacobite. Graeci quoqve, vitio priorum seculorum, variis errores contraxerant, utpote de processione Sp. Sancti a solo Patre, de abstinentia à conjugio, post ordinationem: aut non ducenda uxore alia, priore defuncta; de non edendo sanguine & suffocato, colendis imaginibus, adorandis Sanctis Eccl. In occidente, corruptissima fuit doctrina Pontificiorum

eiorum; protulit tamen hoc seculum plerosque, qui seculo sequente ecclesiam reformati.

SECULUM DECIMUMSEXTUM.

I. DE CHRISTIANISMO. Ejus considerari debet,

1. STATUS IN ORIENTE, ubi ecclesia à Turcis varie pressa est, qvi Christianos, vi pariter ac dolo, in suas partes pertraxerunt, magisqve præterea tributis, qvæ ab Episcopis exegerunt, ipsas ecclesias graviter presserunt. Diviserunt se Russi & Moschi à Grecis, proprio constituto Patriarcha. Præterea Schismata, dudum in Oriente cœpta, adhuc perdurarunt; sectæ enim fuerunt, qvæ etiamnunc manent, diverse, Grecorum, Syrorum seu Melchitarum, Georgianorum, Russorum, Nestorianorum, Christianorum Indorum, Coptorum, Abyssinorum, Maronitarum, Armenianorum. &c.

2. IN OCCIDENTE, cuius tres notari debent periodi:

a. ANTE REFORMATIONEM: in qua qvidem neqve Scholæ defuerunt, neqve do-

ctorum virorum copia. Verumtamen adeo invaluerunt tenebre, ut ægrè admodum dispelli potuerint. Theologia nil aliud erat, quam sacrorum profanorumque fœda quædam mixtura, ut ex Scholasticorum scriptis patet. Excussa sunt è manibus Christianorum sacra Biblia eisdemque, Legende Patrum, fabuleque vanæ relictæ. Pulpita sacra occupabantur ab imperitis, qui paria ingenio suo protulerunt. Latinus quoq; sermo adeo erat corruptus, & vulgaris in tractatibus de fide, ut consistere ejus puritas cum studio Theologico non posse putaretur. Revixerat tamen superiore seculo, Lingua Graeca studium in Italia, quod deinceps latè per Europam se diffudit. Latine vero hoc seculo, insignem operam præstiterunt Picus Mirandula, Ludovicus Vives, Erasmus Roterodamus, Philippus Melanchthon. Hebraica litteratura cultior reddita est, opera Johannis Lapidani, cuius discipulus fuit Reuchlinus, Petrus Galatinus, cuius opus exstat, de arcanae catholicæ veritatis, à Porcheto Carthusiano desumptum. Franciscus Ximenius, Biblia Compluti

plus edidit Chaldaicè, Hebraicè, Græcè atque Latine. Hinc Augustinus Nebiensis Ep. utrumque Testamentum Hebraicè, Chaldaicè, Græcè, Latine & Arabicè edidit. Et hi quidem ad reformationis negotium istiusmodi operâ plurimum contulerunt. Subolfecisse id quidam Φιλεβαρθαρος videntur, ideoque graviter invecti sunt in lingvarum, artiumque restauratores. Barbariem monasticam profligavit Erasmus, unde omnium Monachorum odia in se facile convertit: sicut & cum translacionem & notas in N. Test. ederet. Similia subiere judicia alii. Monachorum lascivia indies crevit, additique eis ordines novi Franciscani & Dominicanri vehementer inter se disputarunt, seqve mutuo damnarunt. Abusus & errores, surgentibus litteris, adeo patefacti sunt, ut cordati quilibet reformationem petierint, quam tamen neutiquam admittere voluerunt Pontifices.

B. TEMPORE IPSIUS REFORMATIONIS. Cum nimium excresceret impudensia Pontificum, eorumque ministrorum, quæ ad sepius

repetitas querelas, nec in Lateranensi Concilio, quod A. C. 1517 finitum est, cessavit. Varii quidem reformationem optarunt, svaseruntque; sed suscipere nemo ausus est, donec tandem MARTINUS LUTHERUS, Doctor & professor Wittenbergensis, scilicet Tecelio, nimium audaci in Saxonia indulgentiarum preconis, magno animo opponeret: 95. theses, publica disputatione, ipsi Witteberga opponens, vigilijs festi omnium sanctorum, 1517. simulq; ad Moguntinum Episcopum eodem die scribens, ut eum coegeret, quod etiam anno sequenti per litteras petit à Pontifice Leone x. Opponunt tamen Lutheru scripta, Eccius, Hochstratus, aliiq; cum cardinali Cajetano disceptat Augustæ, nec convinci potuit. Incrementa interim cepit purior religio, de qua anxius Georgius Saxonia Dux, colloquitum Lipfia indixit, inter Eccium & Lutherum, ubi decem diebus de primatu Pape, libero arbitrio, atque purgatorio disputatum est, A. C. 1519. Seqvente anno excommunicatur à Leone x. Lutherus, cremanturque ejus libri: sollicitatus Elector Fridericus, ut Lutherum vinculum mis

pas ad Pontificem, qvod is facere recusat.
 Lutherus vicissim Wittenbergæ ejus bullam ex-
 communicationis, & jus Canonicum crebat, de
 captivitate Babylonica, vita monastica, & Missis
 privatis, scribit. A.C. 1521, Wormatia coram Im-
 peratore se defendit, palinodiam recusat, pro-
 scribitur itaque comitorum autoritate, &
 ab Electore in arcem Wartbergensem dedu-
 citur, ubi latens iterum à Leone excommu-
 nicatur, & scripto impugnatur ab Henrico
 VIII. Anglia Rege. A.C. 1522, ob tumultus
 à Carlstadio excitatos, redit Wittenbergam,
 respondet Angliæ regi, & aliis; edit Nov. Te-
 stamentum, à se Germanice translatum. A.C. 1523,
 Imperii ordines, Noribergæ in Comi-
 tiis, centum gravamina conscribunt, & concilium
 universale poscunt a Papâ Hadriano.
Lutherus interim Ecclesias in Saxonia refor-
mat. Bruxellis autem duo Monachi Augu-
 stiniiani, ob suscepam ejus doctrinam, exurun-
 tur: Primi post reformationem martyres.
 A. 1524, in Germania passim, (ut & Tiguri
 à Zwinglio,) instituitur reformatio, sed ta-
 men certamen oritur de S. Cœna, inter Lu-
 therum & Carolstadium; item inter Luthe-

rum & Erasmi, de libero arbitrio; turbas etiam excitarunt Munzerus & Schwenckfeldius: varia Lutherus edit scripta contra Pontificios, Seditiosos, Enthusiastas. A. 1525. scribunt Lutherus & Melanchton contra rusticos seditiosos. Zwinglius autem & Oecolampadius tractatus de S. cœna, qvibus institutionis verba prave explicant, & sacramentum illud nudum signum faciunt. Mis-

B. 3. XVI sa Wittenbergæ lingua vernacula celebratur; per Saxoniam visitatio instituitur; Uxor à Luthero ducitur. A. 1527. In convenien-
tione Spirensi edictum Wormatiense de perse-
quendis Lutberanis urgetur. Propagatur

B. 50. tamen religio late per Germaniam: & in Swedenia quoque opera Gustavi suscipitur, in-
stituta prius gravi disputatione, primum Upsalie, inter Episcopos & ceteros regni pro-
ceres; hinc Arosia, inter Petrum Gallum,
Pontificium, & M. Olaium Petri, Orthodoxum.

A. 1528. Bernenses Ecclesia reformatur,
sed crescit certamen inter Lutberum &
Zwinglium, ejusque in Helvetia asseclas. A.

A. 1529. Decretum Wormatiense ratum ha-
betur à qvibusdam ordinibus in Comitiis

Spirens-

*Spirensibus, contra quod Elector SAXONIE Evan
 & Hassia Landgravius Philippus, solenniter gelic
 protestantur; unde Evangelici Protestan-* N.B.
tes dicti sunt. Colloquium etiam Marpurgi, Protes
*inter Zwinglium & Lutherum instituitur,
 quo tamen concordia aliqua in Eu-
 charistica controversia obtineri non potuit.
 A. 1530. in comitijs AUGUSTANIS, CONFESSIO
 Evangelicorum offertur, & publicè prælegi-
 tur Imperatori, atq; statibus imperij, 25. Ju-
 nii. Agitur quoque inter Lutheranos & Pon-
 tificios de concordia, sed frustra, Pontifi-
 ciis ad vim unice spectantibus.*

*y POST REFORMATIONEM, & Au-
 gustanae confessionis exhibitionem. Sub
 finem A. 1530. Protestantes Smalcaldie fa-
 dus inewnt. A. 1532. Pax eis in imperio con-
 ceditur, Noriberge promulgata, duratura
 usque ad concilium generale. A. 1534. obse-
 quium Pontificis detrectat Henricus VIII
 Anglie rex, se caput Ecclesie Anglicanae pro-
 nuncians. Biblia Germanica Wittenberga edid
 Lutherus. A. 1535. Jesuvarum ordo ab I-
 gnasio Loiola, Hispano instituitur. A. 1536. nos p
 Formula concordia inter Lutherum & Bu-
 ma*

cerum initia Witteberga, à Melanchthoni editur, à qua tamen Bucerus cum Helvetijs recedit. A. 1537, Mantua indicitur à Pontifice Pio III. Concilium, ideoque Protestantes conveniunt Smalcaldie, & protestantur contra locum minus liberum concilii. Lutherus tamen articulos Smalcaldicos, concilio offerendos, conscribit. A. 1541, Wormatiae inter Melanchthonem & Eccium instituitur colloquium; idem deinceps Ratisbonam transfertur, tandem tractatio de religione remittitur ad concilium. A. 1545, Concilium diu expertum Tridenti inchoatur. A. 1546, bello ab imperatore Carolo impetruntur Protestantes, morituri que Islebiæ Lutherus. Deinde A. 1547, capitur ab imperatore Elector Saxonia. A. 1548, Augustæ à Julio Phlug & Agricola Islebio, liber conscribitur de religione in Germania servanda interim, dum concilium legitime instituatur. Hic liber interim dictus, varias peperit disputationes de Adiaphoris, Synergia, bonis operibus &c. A. 1549, in Angliâ reformationem instaurunt, Bucerus, Fagius, Martyr. In Germania

nia vero de Adiaphoris contra Melanthonem disputare incipit Flacius. A. 1550, Regiomonti disputatur inter Osiandrum & Merlinum, de justificatione per justitiam Christi essentiali. A. 1551, Georgius Major disputationem movet, de necessitate bonorum operum in justificatione; Stancarus autem Regiomontanus Professor, de mediatore Christo secundum humanam naturam. Jussu Mauritii Electoris, conscribitur confessio Saxoniarum ecclesiarum, & Theologi Saxonici, Tridentum ituri, subsistunt Noribergae. A. 1552, Carolo imperatori bellum infert Mauritius, eumque cogit, captivum Electorem & Lantgravium dimittere, ut & pacem concedere religioni, quæ hoc anno Passarij peculiari transactione constituta est, & deinceps A. 1555. Noribergae confirmata: quia exclusi sunt, qui Augustanam confessionem non susciperent; quo facto, imperio & Hispaniae regno se sponte abdicat Carolus. A. 1557, Colloquium instituitur Wormatia, Præside Julio Phlug, collocutoribus Pontificiis, Delphio, Canicio, Staphyle; Evangelicis, Me-
lanchone

lanchetone, Brentio, aliisque, quod pa-
lo post astu Pontificiorum est abru-
ptum. Institui ab hoc tempore cœpta est
NB in Lusitania & Hispanicis ditionibus atrox
in Evangelicos inquisitio. A. 1561. Naum-
burgi conveniunt Protestantes, confessio-
nem Augustanam unice suscipiendam sta-
tuunt, censure Concilij Tridentini nimium
servilis, se submittere recusans, A. 1562. in
Anglia ob religionem geritur bellum,
quod tandem pace sopitur. A. 1566. Re-
formatio inchoatur in provinciis Belgicis,
quæ prima fuit causa Belgis ab Hispanis
discedendi. A. 1568. Colloquium Altenburgi
inter dissidentes Theologos Saxonicos, institu-
itur. A. 1572. atrocissima in reformatos
fervere in Gallia persecutio, trucidatis eorum
proceribus, quos ad nuptias sororis suæ
evocaverat Rex Carolus. A. 1574. intelligit
Augustus Elector, Wittebergenses Theologos
in articulo de S. cœna sentire cum Calvi-
lianu, ideoque Orthodoxæ confessioni
subscribere uolentes, Lipsia detinet, præ-
cipue Pucerum atq; Cracovium. A. 1576.
de formula concordie inter Theologos Aug.
Conf.

Conf. constituendæ deliberatur, quæ tandem Torgæ concipitur, A. 1577. in Cœnobio Bergensi, eadem ultius elaboratur à Jacobo Andrea, Musculo, Cornero, Selneccero, Chytræo, Chemnitio: cui seqvētibus annis passim in Germania subscriptur. Cum autem illa à Calvinianis vehementer impugnaretur, ejus Apologiam scribunt Kirkviden, Selneccerus, Chemnitius, A. 1581. A. 1583. Calendarium à Gregorio XIII. Pontifice emendatur. Quedlinburgi verò, inter Saxonicos & Brunsvicenses de formula concordie instituitur colloquium. A. 1576. colloquium habetur Mompelgarsi, inter Jacobum Andrea & Bezam: atqve consensus inter Evangelicos in Polonia Sandomiriæ constituitur. A. 1593. in Concilio Upsaliensi, ab universis Specie ordinibus Augustana confessio suscipitur, & exinde Pontificiorum consensibus summa diligentia resistitur.

II. ECCLESIAE APUD GENTES PROPAGATIO. Longè latèque verbi divini notitia, ut ut vehementer corrupta, per Americanam, Indiam, Japoniam, regnum Ormutz, aliisque barbarorum provincias, diffusa est, opera Regum

gum Hispanorum & Anglorum, ut & Jesu-vitarum.

II. DE MUHAMMEDISMO. Hic in Tartaria & Grecia magna cepit incrementa. Grave quoque gestum est inter Imperatores Germanie & Turcas bellum, cum insigni Christianorum in Hungaria, Transsylvania, Germania &c. anno.

III. DE GENTILISMO. In hoc populi Barbari quidam, à Christianis solicitati, perstiterunt pertinaciter, sævieruntque in oblatos doctores, unde varios consecuti sunt Jesuitæ Martyres.

IV. DE JUDAISMO. Hujus idem, qui seculo priori, fuit status.

V. DE HÆRESIBUS ET SCHISMATIBUS. In Oriente manserunt quidem veteres; multi tamen post puriorem in occidente enatam religionem, rectius de fide sentire cœperunt. In Occidente hæreses sue: 1. Pontificiorum, qui reformationem institutam ægerrimè ferentes, per reliquas partes in obsequio Pontificis manentes, partim vi & persecutionibus, contra Protestantes institutis, agunt, partim colloquiis & concilio Tridentino, quod varie interruptum,

ad

ad 18. Annos duravit, ad illud unice admissis, qui in verba Pontificis jurassent, unde quoque nil constitutum est in eo, nisi quod Romæ fuisset permisum. Ideoque illius decreta quidem principes ægrè tandem, quidam nondum per omnia agnovere vel receperent. 2. Anabaptistarum, à Munzerto aliisque fanaticis in Germania cœpta, & deinceps per varios latè diffusa, & in plures sectas divisa. Docent tamen communiter Anabaptistæ: (1) Damnandum paedobaptismum, (2) Recipendum adhibendumque Catabaptismum, (3) Christum non esse conceptum ex substantia Mariae, sed ex semine cœlitus vel undecung, tandem allato, (4) Licitum non esse juramenta, (5) Salva conscientia à Christiano non posse Magistratum geri, aut bellum. 3. Enthusiastarum, qui rejecta aut neglecta S. S. ra, novis revelationibus unicè esse acquisendum censem; huc referri possunt Schwenckfeldiani. 4. Antinomorum & libertinorum, quibus originem dedit Agricola Islebius. Docent illi Cbri.

stianos non debere legem Mosaicam pro regula vite morumque agnoscere, sed pœnitentiam ex Evangelio descendam esse, & sequendum in vita liberum Spiritus ductum. 5. Calvinianorum, quorum primi authores, Carolstadius, Zwinglius & Oecolampadius, hinc Calvinus, Beza, Martyr, Zanchius, alii que innumeri, secessionem fecerunt a Protestantibus, primum quidem in articulo de sacra Cæna, deinde in pluribus alijs; necdum, utus varijs conatus fuerint adhibiti, ad Ecclesie Orthodoxæ gremium potuere reduci. 6. Separatistarum seu Brunistarum, qui a Calvinianis se dividentes, propriam in Anglia & Belgio sectam constituerunt, in ritibus potius quam dogmatibus ab illis dissidentem. Hi quoque deinceps Puritani dicti sunt, & jam communiter Independentes. 7. Socinianorum. Horum origo debetur Michaeli Serveto, qui ob plurimas in Christum blasphemias, A. 1553. exustus est Genevæ. Incriustarunt tamen eas

dein-

deinceps Lelius & Faustus Socini, Valentinus Gentilis, Blandrata, Alciatus, aliquique, & latè propugnarunt. Omnes penè fidei articulos hæc secta impugnat, quia tamen in doctrina, de persona Christi, Photinum presse seqvitur, ab eo communiter nominari solet. Schismatici plerique supra nominati sunt, excepto Flacio, qui peccatum originis statuit esse ipsam hominis substantiam.

SECULUM DECIMUMSEPTIMUM.

I. DE CHRISTIANISMO. Cujus considerari debet;

I. STATUS, cum in Oriente, ubi Christiani variè a Turcis prenuntur, maximè Episcopi, præsertim ex quo tempore cum Venetis bellum iterum coepit, A. C. 1647. Tum in Occidente, ubi hæc præcipue acciderunt. A. C. 1601. colloquium inter Pontificios & Protestantes instituitur, sub directione Ducis Bavariae, collocutoribus, inde Hungaro, Gretsero, Tannero, hinc

Ks

Ægidio

Egidio Hunnio & Heilbrunnero, quo
 tamen nil profici potuit. Eodempe-
 ne tempore parique successu Lute-
 rie *Colloquium* est habitum. A. 1604.
Pontificij Sacerdotes ex Anglia ejiciuntur
 à Jacobo vi. Rege; Jesuvite ve-
 ro è Gallia aliquandiu exules, iterum
 in qvibusdam urbibus recipiuntur. A.
 1606. Venetos excommunicat Paulus V.
Papa, qvam tamen sententiam sequenti
 anno revocat, cum illos intelligeret
 reformationem Ecclesiæ suæ moliri. A.
 1610. disputatum est inter Pontificios,
 de potestate Papa in ipsos reges; hanc af-
 ferente Bellarmino & Jesuítis reliquis,
Gallis autem strenue se opponentibus.
 A. 1617. Controversia in Hollandia o-
 ritur inter Arminium & Gomarum, at-
 que complices utriusque, de prædesti-
natione, ideoqve consilia suscipiun-
 tur de celebranda *Synodo nationali*.
Jubilaus hic annus pro inchoata ante
 centum annos reformatione, passim
 per Germaniam habetur. A. 1618.
 motus *Prage* oritur magnus & diutur-

ni belli in Germania prima origo.
Proceres, enim Evangelici ægrè ferent
 tes libertatem religionis sensim im-
 minui, querelas minis miscont, Pro-
ceres Pontificios, ipsis resistentes, per
 fenestras ex arce Pragensi precipitant,
Jesuvitas toto regno cedere jubent.
 Hinc Bohemis bellum infert Imperator
 Matthias, qui tamen seqvente anno
 moritur. Jesuvitas etiam Ungari finibus
suis ejecerunt. Bohemi de novo rege
 solliciti, præterito Ferdinandu II. Mat-
 thiae filio, eligunt Fridericu V. E-
lectorem Palatinum, qui suscepto dia-
 demate, gravi bello à Ferdinandu pre-
 mitur. A. 1520. cruento prælio in
 monte albo prope Pragam decertatur,
 quo succumbens Fridericus, toto re-
 gno facile exuitur; unde gravissima
 oritur in Bohemos protestantes perse-
 cutio. Proscribitur inde Palatinus cum
 sociis principibus, totoqve Palatinatu vi
 extruditur, simulqve latius vagatur
 per omnes ejus provincias crudelis in
 protestantes persecutio, qvæ deinceps

ex variis occasionibus, per omnes fore
Germaniae angulos se diffundit, donec
tandem **GUSTAVUS ADOLPHUS** A.
1630. eam admirabili quodam successu
reprimere inciperet. Inter istos Germa-
niae tumultus, fervent certamina inter
Doctores, non modo diversarum parti-
um, sed & earundem. Inter Pontificios,
Franciscani & Dominicani cum Jesu-
vitis, hi quoque cum Jansenistis acri-
ter disputant: Inter Calvinianos, Ar-
miniani seu remonstrantes cum contra-
remonstrantibus. Quam controversiam
componere tentavit Synodus Dordra-
censis A. 1618. & 1619. sed irrito co-
natu, cum exinde Arminiani aequo
invaluerint. Anabaptistae per varias
sectas divisi, mutuo se excommuni-
cant. Augustanae confessionis Theo-
logi, Tübingenses sive Wirtebergenses,
de statu exinanitionis Christi, primum
cum Hassiacis, inde quoque cum Sa-
xoniciis A. 1623. & 1624. acriter dispu-
tant. Dissidium tandem hoc, anni-
tente Saxoniae Electore, componitur.

Nec

Nec desunt plurium conatus in unionibus Calvinianis cum Augustana confessionis Ecclesiis. Hoc fine colloquium inter tres utrinque Theologos instituitur Lipsiae A. 1631. ubi comprehensum est, præcipuum esse dissidium de mandatione crali, omnipresencia humanae Christi nature, & electione ex fide prævisa. Pro concordia etiam in his stabilienda in Anglia à pluribus laboratur, à quibus Johannes Durens emittitur, animos Protestantum diligentius exploraturus. A. 1645. Colloquium inter Lutheranos, Calvinianos & Pontificios, regni Polonici incolas, instituitur Thoruny ab Uladislao Rege, quo etiam præcipui ex Germania Theologi vocantur, quo tamen ad ineundam concordiam nihil profici potuit. Ex illo tempore moneri cœpta sunt inter Theologos Germanie, confessionem Augustanam amplectentes, de nonnullis questionibus certamina, quæ nondum plenè potuerunt spongiari.

II. ECCLESIAE PROPAGATIO. Christiana religio variorum operâ in *Orientali India & Americâ* vario successu propagata est.

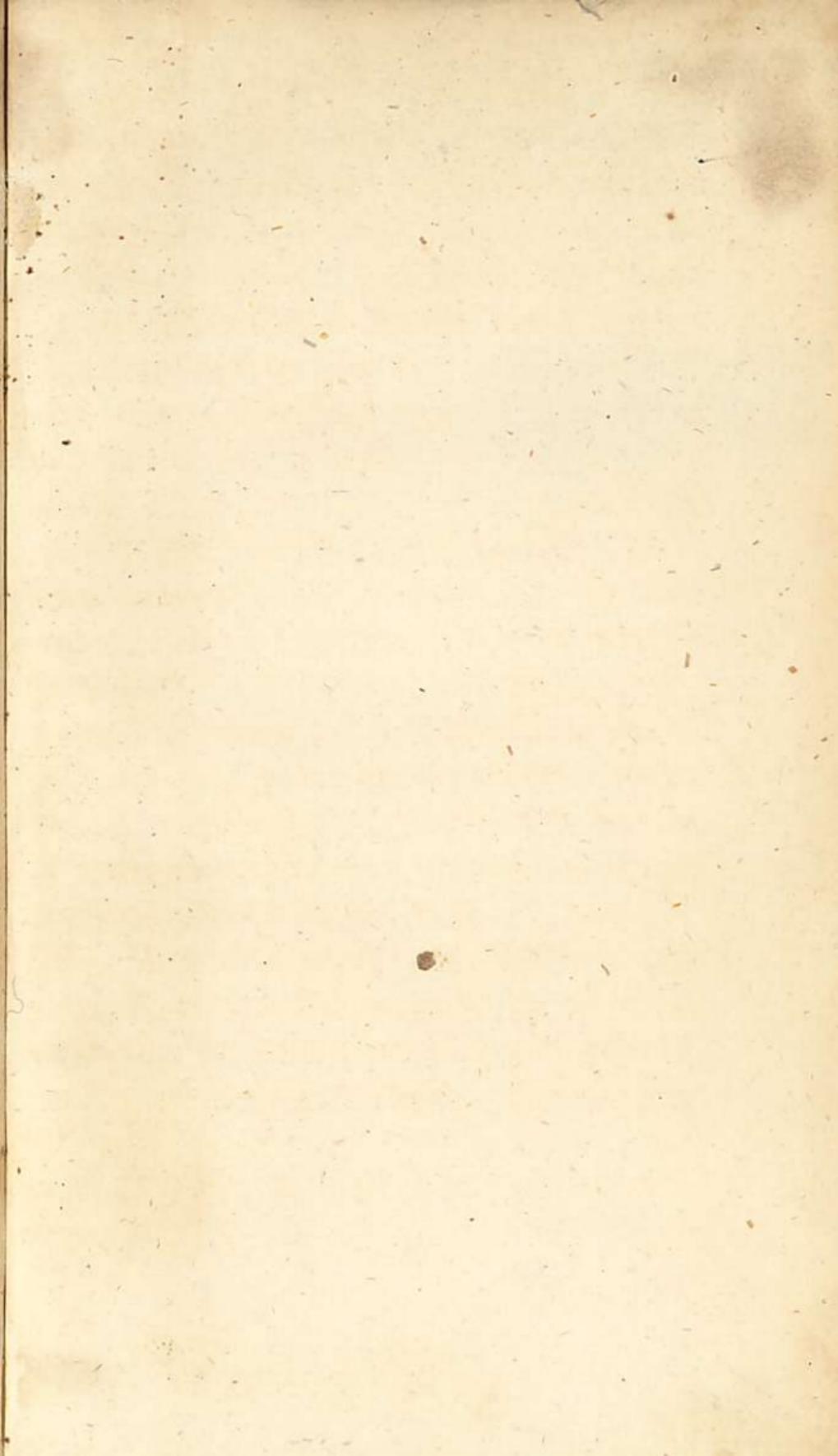
II. DE MUHAMMEDISMO. Hic eodem, quo ante, statu manens, gravi cum *Venetis* bello à Turcis gesto, non spernenda Christianis damnâ infert.

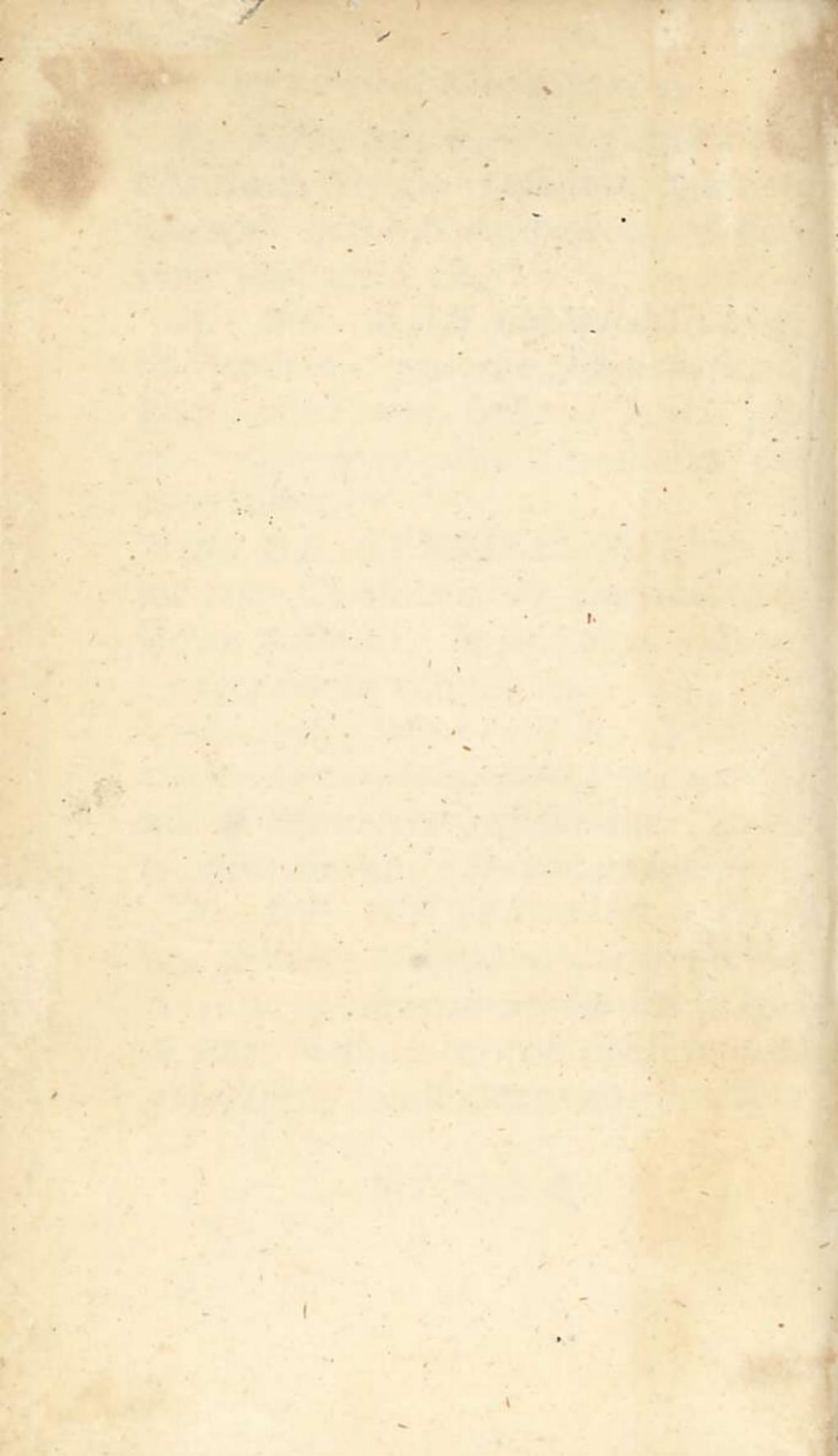
III. DE GENTILISMO. Variè hic cum Christianis in *America* præsertim luctatur, & jam ægrè videtur correctionem admissurus.

IV. DE JUDAISMO. Judæi ex aliquot *Germaniae* urbibus, utpote *Ulmâ & Francofurto*, ejiciuntur. Recipiuntur tandem a *Francofurtensibus*.

V. DE HÆRESIBUS. Ortæ hoc seculo 1. *Weigelianorum* in *Misnia*. A. 1012 2. *Arminianorum* in *Belgio* A. 1617. sectæ. In quas divisi sunt *Anabaptiste*, numerum penè excedunt.

FINIS.

~~309. MM. 74.~~

Ro. Kirkakohist.
Edenius

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 0731

KPL 1.

mf X

